

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง ผลิตภัณฑ์เพิ่มค่าผ้าไหมแก้ว
คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545
- 1.2 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 1.2.1 หลักการ
 - 1.2.2 จุดมุ่งหมาย
 - 1.2.3 โครงสร้าง
 - 1.2.4 การจัดหลักสูตร
 - 1.2.5 การจัดการเรียน
 - 1.2.6 การวัดประเมินผล
- 1.3 แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544
 - 1.3.1 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.3.2 ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 1.3.3 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 1.3.4 หลักในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 1.3.5 ขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 1.3.6 เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 1.4 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 1.4.1 ประเภทของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 1.4.2 การประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 1.5 แนวทางการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน
 - 1.5.1 หลักการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน
 - 1.5.2 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

ของผู้เรียน

1.5.3 พฤติกรรมบ่งชี้และเป้าหมายการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

1.6 การจัดตั้งชุมนุมตามความถนัดและความสนใจ

1.7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

1.7.1 ความหมายของหลักสูตร

1.7.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

1.8 การพัฒนาหลักสูตร

1.8.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

1.8.2 ระดับของหลักสูตร

1.8.3 องค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตร

1.8.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

1.8.5 การนำหลักสูตรไปใช้

1.9 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1.9.1 ความหมายของการฝึกอบรม

1.9.2 จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม

1.9.3 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

1.9.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1.9.5 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

1.10 การประเมินตามสภาพจริง

1.10.1 ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง

1.10.2 สิ่งที่ควรประเมินตามสภาพจริง

1.10.3 กระบวนการประเมินตามสภาพจริง

1.10.4 วิธีการประเมินตามสภาพจริง

1.10.5 เกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง

1.11 การออกแบบและตกแต่งผลิตภัณฑ์

1.11.1 ความหมายของผลิตภัณฑ์

1.11.2 ความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์

1.11.3 หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์

1.12 การจัดนิทรรศการ

1.12.1 ความหมายการจัดนิทรรศการ

1.12.2 ขนาดของนิทรรศการ

1.12.3 ประเภทของนิทรรศการ

1.13 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผ้าไหมแก้ว

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในแต่ละส่วนนำเสนอตามรายละเอียด

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 กำหนดไว้ว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดไว้ในมาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 7 ที่กล่าวว่า ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล อนุรักษ์ทรัพยากรและ ส่งเสริมสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2545,หน้า 5-6)

1.2 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (2544, หน้า 4-25) ได้กำหนดหลักการและจุดหมายไว้ดังนี้

1.2.1 **หลักการ** เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศจึงกำหนดหลักการการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล
- 2) เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตโดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ
- 4) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 5) เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

1.2.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดมุ่งหมายที่เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
- 3) มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

- 4) มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การแก้ปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต
- 5) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
- 6) มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค
- 7) เข้าใจประวัติศาสตร์ไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 8) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- 9) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม

1.2.3 โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

- 1) ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้
 - 1.1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
 - 1.2) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6
 - 1.3) ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1– 3
 - 1.4) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4– 6
- 2) สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้
 - 2.1) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
 - 2.2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
 - 2.3) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
 - 2.4) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 2.5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

2.7) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

การจัดสาระการเรียนรู้ทุกช่วงชั้นจะนำเอากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระมาจัดเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

สาระการเรียนรู้พื้นฐาน หมายถึง สาระการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนทุกคน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นคนดี การดำรงชีวิตตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ซึ่งจัดไว้อย่างต่อเนื่องตลอด 12 ปี โดยมีสัดส่วนแตกต่างกันไปแต่ละช่วงชั้น

สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม หมายถึง สาระการเรียนรู้และกระบวนการที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถทั้งทางวิชาการ วิชาชีพ หรือเฉพาะทางสำหรับการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพ ตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน

3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาต้องดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิตและวุฒิภาวะทางอารมณ์

3.2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง อย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4) มาตรฐานการเรียนรู้

4.1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เมื่อผู้เรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับ มาตรฐานการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ และผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5) เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 – 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 – 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

1.2.4 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับนักเรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกระดับทั้งในระบบ นอก ระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัยกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษา ปฐมวัยเป็นการเฉพาะเพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อม ในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 การนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้สถานศึกษา ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นใช้ โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่ม ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด และสถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรโดยจัดทำสาระ การเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้วิชาใหม่ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย

ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระ การเรียนรู้ หรือรายวิชานั้นๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนวิชาพื้นฐานก่อน

1.2.5 การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม โดยนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียน การสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ซึ่งผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2.6 การวัดและการประเมินผล

การวัดและการประเมินผลการจัดการศึกษา ตามแนวทางของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มี 3 ระดับ ดังนี้

- 1) การวัดและการประเมินผลระดับชั้นเรียน สถานศึกษาเป็นผู้กำหนด หลักเกณฑ์การประเมินด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อหาคำตอบว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่เพียงใด โดยวิธีการวัดที่หลากหลายและเหมาะสม
- 2) การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

3) การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคน ที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตร แกนกลาง(Core Curriculum) ที่มุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข บนพื้นฐาน ของความเป็นไทย จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์และสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

สำหรับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาขึ้นใช้เอง โดยกำหนดให้จัดทำใน 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นหลักสูตรที่ได้มาจากสาระของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. เป็นหลักสูตรที่ได้มาจากสถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สภาพปัญหาในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดทำหลักสูตรตามความสนใจ ความสามารถและความถนัดของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น

1.3 แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

กรมวิชาการ (2546, หน้า 1-36) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนไว้ดังนี้

1.3.1 ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวทางการจัด การศึกษาโดยยึดว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมี ความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด ของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของบุคคล ทำให้เกิดความยุ่งยาก

ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี มีความสุข บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน

จากจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข บนพื้นฐานของความเป็นไทยนั้น นอกจากการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งได้กำหนดไว้ในโครงสร้างกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มแล้ว หลักสูตรยังได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในโครงสร้างด้วย โดยมุ่งส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนเพิ่มเติมจากกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ค้นพบความสามารถ ความถนัดของตนเอง เพื่อพัฒนาให้เต็มศักยภาพ เห็นคุณค่าในการประกอบสัมมาอาชีพ ให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย มีศีลธรรม จริยธรรม รู้จักบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ การบำเพ็ญประโยชน์ให้ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคม ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เหมาะสมโดยมุ่งเน้นให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติจริง โดยการศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน การทำงานเป็นกลุ่ม และประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลักษณะความพร้อม ความต้องการ และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามดุลยพินิจของสถานศึกษา และมีการกำกับดูแลอย่างจริงจัง

1.3.2 ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการวิธีการที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งสร้างเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

1.3.3 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ดังนี้

- 1) พัฒนาองค์ความรู้ของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

2) พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติม จากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม

3) เข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เลือกตามความถนัดและความสนใจของตนเอง

1.3.4 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้

- 1) มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
- 2) จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน และวัฒนธรรมที่ดำรง
- 3) บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน
- 4) ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
- 5) จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
- 6) มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา
- 7) ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา ถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย
- 8) ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
- 9) มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

1.3.5 ขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถจัดแยกหรือบูรณาการไว้ด้วยกันก็ได้ และสามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบและวิธีการโดยมีขอบข่ายดังนี้

1) เป็นกิจกรรมที่เกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่ม สาระการเรียนรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในรูปแบบของการปฏิบัติตามโครงการ / โครงการงาน ในลักษณะเป็นกระบวนการ

2) เชิงบูรณาการ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม เป็นพื้นฐานเป็นกิจกรรมที่สนองความสนใจ ความถนัด ความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคล ในลักษณะชมรม ชุมนุม กลุ่มสนใจ เน้นการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้อาชีพ และการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ

3) เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ ให้สามารถจัดการกับชีวิตและสังคมได้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีค่านิยมในความดีงาม มีวินัยในตนเอง มีคุณธรรมและจริยธรรมตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ เอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดี และรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม

1.3.6 เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียนดังนี้

1) ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ด้านวิชาการ วิชาชีพและเทคโนโลยี

2) เห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพสุจริต

3) รู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุข

4) ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง มองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

5) พัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต เสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม

6) มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และ ประเทศชาติ ตลอดจนความเป็นระเบียบวินัย คุณธรรม และจริยธรรม

1.4 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนา

ผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่ คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ใช้วางแผนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เหมาะสมกับความพร้อมของชุมชน ตามสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียน ตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา โดยมีกระบวนการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

- 1) ศึกษาวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนความต้องการของท้องถิ่น
 - 2) ศึกษาข้อมูลสารสนเทศ เช่น สภาพความพร้อมของโรงเรียน สภาพของชุมชนท้องถิ่น สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
 - 3) วางแผนและจัดแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนด วัตถุประสงค์ กระบวนการ วิธีดำเนินการ สื่อ / อุปกรณ์ และการประเมินผลการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง
 - 4) กำหนดบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน ครูที่ปรึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการ จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 5) กำหนดการประเมินและเกณฑ์การประเมิน การผ่านกิจกรรม แต่ละภาคเรียนชั้นปีและช่วงชั้นให้เป็นไปตามสถานศึกษากำหนด
- เพื่อให้การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประสบผลสำเร็จ บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของ หลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มากขึ้น นอกจากนี้จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้ว สถานศึกษาจะต้อง มีการกำหนดครูผู้รับผิดชอบ มีการนิเทศ ติดตามผล และประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อย่างจริงจัง

1.4.1 ประเภทของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม หรือ 3 ประเภทดังนี้

1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนจะต้องทำหน้าที่แนะนำให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

นอกเหนือจากกิจกรรมแนะแนวในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้ว สถานศึกษาต้องจัดระบบแนะแนวให้บริการช่วยเหลือนักเรียนทุกคน เพื่อให้รู้จักตนเองในด้านความสนใจ ความถนัดความสามารถ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการเลือกศึกษาต่อและเลือกอาชีพที่เหมาะสม และเสริมสร้างบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย การปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งความสามารถในการจัดการกับปัญหาทางด้านอารมณ์ สังคมได้อย่างมีความสุข

2) กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน หรือกิจกรรมพัฒนาสาระการเรียนรู้ หรือกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อสนองนโยบายของรัฐหรือเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจของผู้เรียน พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ ทักษะความสามารถพิเศษที่นำไปสู่ความเป็นเลิศหรือศิลปิน เช่น เป็นนักวิทยาศาสตร์ นักได้อวาทิ นักแสดง นักดนตรี นักร้อง จิตรกร นักกีฬา นักกายภาพ เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องจัดกิจกรรมเพื่อสนองนโยบายของรัฐเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เช่น รักการออกกำลังกาย มีน้ำใจนักกีฬา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาไทย ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตย การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การรณรงค์ยุติความรุนแรงในสตรีและเด็ก เป็นต้น

3) กิจกรรมลูกเสือ – เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และรักษาดินแดน เป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพเพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยมุ่งเน้นปลูกฝังความเป็นระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรักสามัคคี อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม

1.4.2 การประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนในทุกช่วงชั้นการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามความถนัดและความสนใจให้เต็มศักยภาพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสม ผู้เรียนต้องผ่านเกณฑ์การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามที่สถานศึกษากำหนด จึงจะผ่านเกณฑ์การประเมินช่วงชั้น

สถานศึกษาต้องจัดให้มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้งกิจกรรมแนวนอนและกิจกรรมนักเรียนการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนเป็นรายกิจกรรม โดยมีแนวดำเนินการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

1) การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายกิจกรรม

(1) ผู้รับผิดชอบกิจกรรมประเมินการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์ของแต่ละกิจกรรม โดยประเมินจากพฤติกรรม การปฏิบัติกิจกรรมและผลการปฏิบัติกิจกรรม ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง

(2) ผู้รับผิดชอบกิจกรรมตรวจสอบเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดไว้หรือไม่

(3) ในกรณีที่มีกิจกรรมใดต้องใช้เวลาปฏิบัติตลอดปี เมื่อสิ้นภาคเรียนแรก ผู้รับผิดชอบกิจกรรมควรจัดให้มีการประเมินการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อสรุปความก้าวหน้าและสภาพของการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนระยะหนึ่งก่อน เพื่อการปรับปรุงแก้ไข หรือส่งเสริมการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนให้เป็นอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และรายงานผลการประเมินให้ผู้ปกครองทราบ โดยทำการประเมินตามจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรม และนำผลการประเมินนั้นไปรวมกับผลการประเมินการรวมกิจกรรมในภาคเรียนที่สอง เพื่อตัดสินผลการประเมินการผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรม เมื่อสิ้นสุดปีการศึกษา (สิ้นสุดกิจกรรม)

(4) ตัดสินให้ผู้เรียนที่ผ่านจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรม และมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมครบตามเกณฑ์ให้เป็นผู้ผ่านการประเมินผลการร่วมกิจกรรม ผู้เรียนที่มีผลการประเมินบกพร่องในเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งหรือทั้งสองเกณฑ์ จะเป็นผู้ไม่ผ่านการประเมินผลการร่วมกิจกรรม จะต้องซ่อมเสริมข้อบกพร่องให้ผ่านเกณฑ์ก่อน จึงจะได้รับการตัดสินให้ผ่านกิจกรรม

2) การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านช่วงชั้น

เป็นการประเมินสรุปผลการผ่านกิจกรรมตลอดช่วงชั้นของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อนำผลไปพิจารณาตัดสินการผ่านช่วงชั้น โดยมีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้

(1) กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนทุกคนตลอดช่วงชั้น

(2) ผู้รับผิดชอบสรุปและประเมินผลการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

(3) นำเสนอผลการประเมินต่อคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการเพื่อให้ความเห็นชอบ

(4) เสนอผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาตัดสินและอนุมัติผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านช่วงชั้นต่อไป

3) การตัดสินการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และเป็นเงื่อนไขสำคัญอีกประการหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมให้ครบถ้วน และผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จึงจะได้รับการพิจารณาตัดสินให้ผ่านช่วงชั้น การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

(1) การประเมินผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม ผู้รับผิดชอบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่ละกิจกรรม และผู้เกี่ยวข้องดำเนินการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์ของกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาของการกิจกรรม โดยรวบรวมจากบันทึกการเข้าร่วมกิจกรรมและผลการปฏิบัติกิจกรรมและตัดสินผลการเข้าร่วมกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาปฏิบัติกิจกรรม

(2) การตัดสินผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ให้ประเมินและตัดสินเป็นรายกิจกรรม โดยพิจารณาจากผลการประเมินตามจุดประสงค์สำคัญของกิจกรรมกับเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมแล้วตัดสินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

(3) การแจ้งผลการประเมิน การประเมินให้ระดับผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามแนวทางที่สถานศึกษากำหนด เมื่อได้ระดับผลการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกิจกรรมแล้ว ควรแจ้งให้ผู้เรียนทราบโดยเร็ว และให้ผู้เรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์

การประเมินทำการซ่อมเสริมให้ผ่านทุก ๆ กิจกรรม ในขณะที่เดียวกันให้แจ้งผลการประเมินให้ฝ่ายทะเบียนของสถานศึกษานั้นที่ผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของผู้เรียนแต่ละคนสะสมไว้เป็นหลักฐาน

(4) การสรุปผลการประเมินผ่านช่วงชั้น เมื่อจบช่วงชั้นนายทะเบียนจะรวบรวมผลการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียนแต่ละคนตลอดช่วงชั้น ผู้เรียนที่มีผลการประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมได้ครบตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จะได้รับการพิจารณาให้ผ่านช่วงชั้นร่วมกับเกณฑ์มาตรฐานการผ่านช่วงชั้นอื่น ๆ ผู้เรียนที่มีผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไม่ครบตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่อไป ให้ครบตามเกณฑ์จึงจะได้รับการพิจารณาให้ผ่านช่วงชั้น

(5) ข้อเสนอแนะการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนควรเป็นดังนี้

- ประเมินเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด
- ประเมินการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียนตามจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ด้านคุณลักษณะของแต่ละกิจกรรม ซึ่งอาจประเมินโดยครูที่ปรึกษา ผู้เรียนประเมินตนเองหรือกลุ่มเพื่อนประเมินกันเอง หรือผู้ปกครองมีส่วนร่วมประเมิน
- การประเมินผลงานของผู้เรียน ในโอกาสที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนแสดงผลงานหรือจัดนิทรรศการ หรือเพิ่มสะสมงานของผู้เรียน
- ผู้เรียนทุกคนต้องผ่านการประเมินทั้งเวลาและพฤติกรรม จึงจะได้ผลการประเมินเป็น ผ่าน (ผ) เพื่อบันทึกในระเบียบแสดงผลการเรียน
- กรณีที่ผู้เรียนไม่ผ่านกิจกรรม (มผ) ให้เป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ ซ่อมเสริม ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมจนครบตามเวลาที่ขาด หรือให้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีต่อก่อน แล้วจึงทำการประเมินให้ผ่านกิจกรรม เพื่อบันทึกในระเบียบแสดงผลการเรียนได้ กรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถช่วยเหลือซ่อมเสริม เพื่อปรับปรุงผลการประเมินให้รายงานให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบ เพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้เรียนอย่างเหมาะสมเป็นกรณีไป

1.5 แนวทางการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนเป็นกิจกรรมนักเรียน กิจกรรมหนึ่งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ที่ มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อ ค้นพบความถนัดความสนใจของตนเอง พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ โดยมีขอบข่ายของกิจกรรม ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ครอบคลุมกิจกรรมดังต่อไปนี้

- 1) กิจกรรมตรมความสนใจ เช่น ชุมนุม ชมรมต่าง ๆ ฯลฯ
- 2) กิจกรรมสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนการสอนตามกลุ่มสาระ การเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ เช่น โครงการ ฯลฯ
- 3) กิจกรรมที่สนองนโยบายรัฐ กระทรวง กรม และโรงเรียน เช่น กิจกรรมวันแม่
- 4) กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ กิจกรรมรณรงค์เรื่อง สารเสพติด เอดส์ เป็นต้น

1.5.1 หลักการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน มีหลักการที่ สำคัญคือ

- 1) เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน โดยมีครูเป็น ที่ปรึกษา
- 2) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ปัญหา
- 3) เป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนตามสาระที่กำหนดนอกเหนือจากการ เรียนการสอน
- 4) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน
- 5) เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษาหรือท้องถิ่น

1.5.2 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ของผู้เรียน

การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ ผู้เรียน มีลักษณะดังนี้

- 1) พัฒนาความรู้ ความสามารถ ด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะ ประสบการณ์ ทั้งวิชาการและวิชาชีพตามศักยภาพ

- 2) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
- 3) มีสุขภาพและบุคลิกภาพทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดี
- 4) ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และ

ประเทศชาติ

- 5) มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบบประชาธิปไตย

1.5.3 พฤติกรรมบ่งชี้และเป้าหมายการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว สามารถกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้หรือตัวบ่งชี้และเป้าหมายการจัดกิจกรรมได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงการกำหนดจุดประสงค์พฤติกรรมบ่งชี้และเป้าหมายการจัดกิจกรรม

วัตถุประสงค์	พฤติกรรมบ่งชี้ / ตัวชี้วัด	เป้าหมายการจัดกิจกรรม
1. พัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ทั้งวิชาการและวิชาชีพตาม ศักยภาพ	1.1 มีการจัดทำโครงการ / ผลงาน / ชิ้นงาน 1.2 มีทักษะการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา 1.3 มีทักษะการวางแผนและการจัดการ 1.4 ประยุกต์เทคโนโลยีกับภูมิปัญญาไทย 1.5 ใช้ภาษาและการสื่อสารได้ถูกต้อง	ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ และทักษะจนเกิดเป็นโครงการ ผลงาน ชิ้นงาน ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล
2. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์	2.1 รักวัฒนธรรมไทย ใช้ของไทย 2.2 มีกิริยามารยาทที่ดี 2.3 แต่งกายถูกระเบียบ 2.4 มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ 2.5 มีความซื่อสัตย์สุจริต 2.6 มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน 2.7 มีน้ำใจต่อครู เพื่อน และผู้อื่น 2.8 รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย	ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้

วัตถุประสงค์	พฤติกรรมบ่งชี้ / ตัวชี้วัด	เป้าหมายการจัดกิจกรรม
	2.9 ตรงต่อเวลา 2.10 รู้แพ้ รู้ชนะ มีน้ำใจนักกีฬา 2.11 เข้าแถว เข้าคิว ขึ้นลงอาคาร อย่างมีระเบียบ 2.12 รักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน 2.13 เปิดปิดไฟตามความจำเป็น 2.14 เข้าชั้นเรียนตามเวลา	
3. มีสุขภาพและบุคลิกภาพทางกายและทางจิต	3.1 มีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามมาตรฐาน 3.2 ร่าเริง แจ่มใส มีความมั่นคงทางอารมณ์ 3.3 อุดม อุดมกลิ่นต่อสิ่งยั่วยุ	ผู้เรียนเป็นผู้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีและ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
4. พัฒนาความรู้ความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์เพื่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ทั้งวิชาการและวิชาชีพตามศักยภาพ	1.6 มีการจัดทำโครงการ / ผลงาน / ชิ้นงาน 1.7 มีทักษะการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา 1.8 มีทักษะการวางแผนและการจัดการ 1.9 ประยุกต์เทคโนโลยีกับภูมิปัญญาไทย 1.10 ใช้ภาษาและการสื่อสารได้ถูกต้อง	ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะจนเกิดเป็นโครงการ ผลงาน ชิ้นงาน ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ พฤติกรรมบ่งชี้และเป้าหมายเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับวิสัยทัศน์ และสภาพความต้องการของสถานศึกษาและท้องถิ่น

1.6 การจัดตั้งชุมชนตามความถนัดและความสนใจ

กรมวิชาการ (2546, หน้า 35) ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดตั้งชุมชนตามความถนัดและสนใจ ไว้ดังนี้

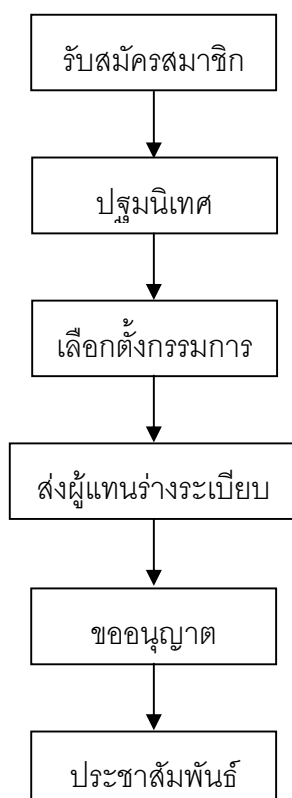
การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร โรงเรียนควรประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนได้เลือกกิจกรรมตามความสนใจ

โดยอาจเลือกกิจกรรมตามที่โรงเรียนเสนอให้นักเรียนเลือกหรือนักเรียนที่มีความสนใจตรงกัน รวมกลุ่มกันเสนอขอเปิดกิจกรรมจากโรงเรียนก็ได้ ซึ่งอาจเรียกชื่อเป็นชุมนุมหรือชมรม แล้วแต่จะตกลงกันในกลุ่ม การรวมกลุ่มควรเป็นการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ มีระเบียบ ข้อบังคับ เป็นกฎเกณฑ์ที่จะต้องปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนักเรียนกับครูที่ปรึกษา และนักเรียนกับนักเรียน โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนการจัดตั้งชุมนุม

หลังจากที่โรงเรียนประกาศรับนักเรียนเข้าชุมนุมตามความสนใจและประกาศกลุ่มสมาชิกแล้ว เป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องประชุมนิเทศนักเรียนเพื่อให้ทราบจุดประสงค์ภารกิจารปฏิบัติกิจกรรมและการประเมินผลกิจกรรม ต่อจากนั้นการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อให้นักเรียนได้คุ้นเคยและรู้จักกันยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การเลือกประธาน รองประธาน หรือตำแหน่งอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เมื่อชุมนุมแต่ละชุมนุมได้เลือกตั้งกรรมการบริหารกลุ่มเสร็จแล้ว จึงจะส่งผู้แทนไปเป็นกรรมการร่างระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมชุมนุม เพื่อเสนอขออนุมัติจากผู้บริหารโรงเรียน

ในการร่างระเบียบว่าด้วยการจัดกิจกรรมชุมนุม ควรจะต้องมีครู อาจารย์ ปรึกษาเข้าร่วมเป็นกรรมการร่างด้วย เมื่อได้รับอนุมัติจากผู้บริหารโรงเรียนแล้วจึงควรเผยแพร่ให้ครู อาจารย์และนักเรียนทั้งโรงเรียนได้รับทราบและถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยในการจัดตั้งชุมนุมมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

ดังนั้นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงสรุปได้ว่า มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือมีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิขิตแวดล้อม รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม นอกจากนี้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่เกี่ยวกับการจัดตั้งชุมชนตามกลุ่มสนใจและตามความถนัด จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะทาง ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่ตนเองต้องการ รวมทั้งการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

1.7 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

1.7.1 ความหมายของหลักสูตร

ในการจัดการศึกษานั้นหลักสูตรเป็นแกนสำคัญในการดำเนินงาน เพราะหลักสูตรเป็นเสมือนแนวทางและเครื่องมือในการจัดการศึกษา ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้หลายลักษณะ โดยมีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป แยกตามกลุ่มต่างๆ ได้ดังนี้

Saylor and Alexander (1974, อ้างถึงในกัลยา แต่งช้า และคณะ , 2549, หน้า 8) กล่าวว่า หลักสูตร คือ ความพยายามทั้งหมด ที่โรงเรียนจัดทำ เพื่อก่อให้เกิดผลที่โรงเรียนปรารถนาในตัวผู้เรียน ทั้งประสบการณ์ภายในและภายนอกโรงเรียน

Taba (1962,อ้างถึงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยจุดประสงค์และจุดหมายเฉพาะ การเลือกและการจัดเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล

Good (1973 , อ้างถึงในนิคม ชมพูลอง , 2549, หน้า 43) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้ต้องเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเพื่อให้จบชั้นหรือรับใบประกาศนียบัตรในหมวดวิชาสำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย

2. คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป

3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียน หลังจากนั้นจึงกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ต่อไป

โอลิวา (Oliva, 1992, อ้างถึงในรุจิร ภูสาระ และจันทานี สงวนนาม , 2545, หน้า 80) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

หลักสูตร คือ

1. สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน
2. ชุดวิชาที่เรียน (Set of Subject)
3. เนื้อหา (content)
4. โปรแกรมการเรียน (Program of Studies)
5. สิ่งของที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of Materials)
6. ลำดับของกระบวนวิชา (Sequence of courses)
7. จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ (Performance Object)
8. กระบวนวิชาที่ศึกษา (Course of Study)
9. ทุกสิ่งๆ ที่ดำเนินการในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมนอกห้องเรียนการแนะแนว

และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

10. สิ่งการสอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด
11. ทุกสิ่งๆ ที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน
12. ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน
13. ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการ

ของโรงเรียน

อ้าง บัควี (2532, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตรคือ แผนที่ได้ออกแบบจัดทำขึ้น เพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 9) กล่าวว่า หลักสูตรมีความหมาย ตั้งแต่ที่เป็นรูปธรรมจนถึงนามธรรม ดังนี้

1. หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน
2. หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ ที่คาดหวังแก่นักเรียน
3. หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้ผู้เรียน
4. หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนถึงบรรลุ
5. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน

กรอบของโปรแกรมการศึกษา เช่น หลักสูตรมัธยมศึกษาหรือหลักสูตรประถมศึกษา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึงแผนหรือ แนวทางการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา โครงสร้าง ระยะเวลา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล สื่อการเรียนการสอน แหล่ง การเรียนรู้ รวมทั้งมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ตามที่จุดมุ่งหมายของ หลักสูตรได้กำหนดไว้

1.7.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ ดังนี้

Taba (1962) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่าต้องประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
2. เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสำหรับการสอนแต่ละวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอนหรือการนำหลักสูตรไปใช้
4. โครงการประเมินผลหลักสูตร

ฉำรง บัวศรี (2532, หน้า 8) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบที่สำคัญ อยู่หลายอย่าง คือ

1. จุดหมายของหลักสูตร หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ ผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบหลักสูตรไปแล้ว
2. จุดประสงค์ของการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิด กับผู้เรียนหลังจากที่เรียนจบเนื้อหาสาระในวิชาที่กำหนดไว้

3. เนื้อหาสาระและประโยชน์ หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการและวิธีการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการความรู้และอื่นๆ ตามจุดประสงค์และจุดหมายที่กำหนดไว้

5. วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ และวัสดุต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

6. การประเมินผล หมายถึง การประเมินผลหลักสูตรและการประเมินผล การเรียนการสอน

รุจิรี ภู่อาระ (2546, หน้า 8) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของ หลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา หลักสูตร

พศิน แดจวง (ม.ป.ป.) กล่าวว่า หลักสูตรหรือสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ น่าจะ ประกอบด้วย

1. หลักการ
2. วัตถุประสงค์
3. เนื้อหา หรือปัญหาที่จะเรียน
4. กิจกรรม วิธีการเรียนการสอน
5. สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเอกสารประกอบหลักสูตร
6. วิธีการวัดและประเมินผล

ไทเลอร์ (Tyler, 1968, อ้างถึงใน รุจิรี ภู่อาระ และจันทร์ธานี สงวนนาม , 2545, หน้า 86) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายที่โรงเรียนต้องการให้นักเรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุ
3. วิธีการจัดประสบการณ์ เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. วิธีการประเมิน เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

จากข้อสรุปของนักการศึกษาในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร
ข้างต้นที่กล่าวมา สามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรได้ดังนี้

1. หลักการ
2. ความมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์
3. เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้
4. การนำหลักสูตรไปใช้
5. การประเมินหลักสูตร

1.8 การพัฒนาหลักสูตร

1.8.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ทาบา (Hilda Taba , 1962,อ้างถึงใน สุณีย์ ภูพันธ์,2546,หน้า 150) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล อื่นๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้าน ความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลง หลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

สัจด์ อุทรานันท์ (2537, หน้า 25) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรโดยให้ ความหมายไว้ 2 ประการ คือ ประการแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และประการที่สอง หมายถึง การสร้างหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็น พื้นฐานอยู่เลย

จากการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง

1. การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดย อาจปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนของหลักสูตรเดิม
2. เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่

1.8.2 ระดับของหลักสูตร

สุณีย์ ภูพันธ์ (2546 ,หน้า 160 – 161) ได้แบ่งการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ เป็นหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บทในระดับการศึกษาต่างๆ เช่น หลักสูตรประถมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษา หลักสูตรอาชีวศึกษา เป็นต้น เป็นหลักสูตรที่เขียนไว้กว้าง และบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทุกคนในประเทศในระดับนั้นต้องเรียนรู้เหมือนกัน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ คือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ประสานงานในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทุกระดับในการควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ นับตั้งแต่การจัดทำหรือจัดปรับปรุงหลักสูตร จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือครู แผนการสอน หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ตามลักษณะทางธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและลักษณะพิเศษของท้องถิ่นเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน การพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนเป็นการนำหลักสูตรมาพัฒนาสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ บุคคลที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ คือ ครูผู้สอน โดยการสนับสนุนของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรระดับห้องเรียนก็คือ การพัฒนาการสอนของครู ซึ่งเป็นระดับของการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญที่จะทำให้หลักสูตรระดับท้องถิ่นและหลักสูตรระดับชาติบรรลุจุดมุ่งหมาย

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 19) กล่าวว่า หลักสูตรมีหลายระดับ เช่น หลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรระดับห้องเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรแกนที่เขียนไว้กว้างและบรรจุมสาระที่จำเป็นที่ทำให้ทุกคนในประเทศต้องเรียนรู้เหมือนกัน

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่น มุ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ได้จริงในชีวิต

3. หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้จริง โดยการนำหลักสูตรแม่บทมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาขึ้นเอง เช่น หลักสูตรท้องถิ่นที่ทำเพื่อใช้ในสถานศึกษา

4. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุด ผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรระดับนี้ได้แก่ ครู ซึ่งนำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และหลักสูตรสถานศึกษามาพิจารณาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ระดับของหลักสูตร แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1. หลักสูตรระดับชาติ หรือหลักสูตรแกนกลาง เช่น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

2. หลักสูตรระดับสถานศึกษา เป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นโดยนำหลักสูตรแกนกลางมาปรับให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งการจัดทำหลักสูตรสาระเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ

3. หลักสูตรระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สำคัญที่สุดเพราะครูผู้สอนจะต้องนำหลักสูตรระดับชาติ หลักสูตรสถานศึกษามาปรับใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

1.8.3 องค์ประกอบพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (อ้างถึงใน สุทธิย์ ภูพันธ์ 2546, หน้า 28) กล่าวถึงข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า

1. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมซึ่งสนับสนุนโรงเรียน
3. ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติ และลักษณะของกระบวนการเรียนรู้
4. ความรู้ที่ได้สะสมไว้ และความรู้ที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้แก่

นักเรียน

ไทเลอร์ (อ้างถึงในสฤณีย์ ภูพันธ์ 2546 , หน้า 29) กล่าวถึงสิ่งที่ควรพิจารณาในการสร้างจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ

1. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ซึ่งได้แก่ ความต้องการของผู้เรียน และ ความสนใจของผู้เรียน

2. ข้อมูลจากการศึกษาชีวิตภายนอกโรงเรียน
3. ข้อมูลที่ได้จากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ
4. ข้อมูลทางด้านปรัชญา
5. ข้อมูลทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

บุญชม ศรีสะอาด (2546 , หน้า 21) กล่าวว่า พื้นฐานในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้

1. พื้นฐานจากปรัชญา
2. พื้นฐานจากประวัติศาสตร์
3. พื้นฐานจากสังคม
4. พื้นฐานจากจิตวิทยา
5. พื้นฐานจากวิชาความรู้ต่างๆ

สฤณีย์ ภูพันธ์ (2546 , หน้า 30 – 31) กล่าวว่า พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้

1. สังคมและวัฒนธรรม
2. เศรษฐกิจ
3. การเมืองการปกครอง
4. สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาสังคม
5. พัฒนาการทางเทคโนโลยี
6. สภาพสังคมในอนาคต
7. บุคคลภายนอกและนักวิชาการ
8. โรงเรียน ชุมชน หรือสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่
9. ประวัติศาสตร์การศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น
10. ธรรมชาติของความรู้
11. ปรัชญาการศึกษา

12. จิตวิทยา

จากการศึกษา สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย

1. ประวัติศาสตร์
2. ปรัชญา
3. จิตวิทยา
4. สังคมและวัฒนธรรม
5. การเมืองการปกครอง
6. เศรษฐกิจ
7. ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ซึ่งจากพื้นฐานด้านต่างๆ จำเป็นต้องนำมาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณา กำหนดจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และนำมากำหนดเป็นหลักสูตร เพื่อให้ตรงกับความต้องการ จำเป็นของสังคม ซึ่งจะทำให้หลักสูตรมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

1.8.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรได้มีนักพัฒนาหลักสูตรหลายท่านได้กำหนดขั้นตอนในการพัฒนาไว้ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2521, หน้า 7) ได้วางลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไป
2. การวางแผนเตรียมเค้าโครงหลักสูตร
3. การทดลองใช้หลักสูตร
4. ประกาศใช้หลักสูตร
5. ประเมินการใช้หลักสูตร

ไทเลอร์ (อ้างถึงใน สัจด์ อุทรานันท์. 2532, หน้า 36) ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยตั้งเป็นคำถาม 4 ข้อ ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจะต้องให้เด็กได้รับ
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์

เหล่านี้

3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นได้บรรลุแล้ว

ทาบ (Hilda Taba, อ้างถึงใน สุนีย์ ภูพันธ์, 2545, หน้า 167) ได้แบ่ง
ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรออกเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นต่างๆของสังคม
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกเนื้อหาสาระ
4. การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ
5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
7. การกำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการวัดผล

สจัต อุทรานันท์ (2537, หน้า 10) ได้จัดลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร
ไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรฐานการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

บุญชม ศรีสะอาด (2543, หน้า 73) ได้กล่าวถึงหลักของการพัฒนา
หลักสูตรโดยทั่วไปไว้ดังนี้

1. ใช้พื้นฐานจากประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคม จิตวิทยา และวิชา
ความรู้ต่างๆ
2. พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยวิเคราะห์
ปัญหาความต้องการจำเป็นต่างๆ ของสังคม
3. พัฒนาให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ ความต้องการและความสนใจ
ของผู้เรียน

4. พัฒนาให้สอดคล้องกับหลักของการเรียนรู้ในการเลือกและจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องพิจารณาความเหมาะสมในด้านความยากง่าย ลำดับก่อนหลัง ความต่อเนื่อง
และบูรณาการของประสบการณ์ต่างๆ

5. พัฒนาทุกจุดอย่างประสานสัมพันธ์กันตามลำดับจากจุดประสงค์
สาระความรู้ และประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

6. พิจารณาถึงความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ

7. พัฒนาอย่างเป็นระบบ

8. พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง

9. มีการวิจัยติดตามผลอยู่ตลอดเวลา

10. ดำเนินการในรูปคณะกรรมการ

11. อาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้อง

หลายฝ่าย

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่นักพัฒนาหลักสูตรได้เสนอใน
รูปแบบต่างๆ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย

3. การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตร

4. การกำหนดการจัดประสบการณ์

5. การนำหลักสูตรไปใช้

6. การประเมินผลหลักสูตร

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

1.8.5 การนำหลักสูตรไปใช้

สันต์ ธรรมบำรุง (2537, หน้า 28) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการที่
ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนนำเอาโครงการและแนวปฏิบัติของหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผล รวมไปถึง
ถึงการบริหารงานด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับครู และผู้เรียนอย่างมี
ประสิทธิภาพสูงสุด ผลที่ได้จากการใช้หลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในตัวของผู้เรียน
กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จะเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องจากการใช้หลักสูตร
กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำเอาหลักสูตรไปปฏิบัติจริง

สงัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 4) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการนำหลักสูตร ไปใช้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของหลักสูตรที่ไปสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งเกี่ยวกับการจัดเอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร ตลอดจนการนิเทศการใช้หลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 142 – 147) กล่าวถึงบทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ให้ประสบความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน รวมทั้งอาศัยการสนับสนุนจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น

อนงค์ศิริ วิชาลัย (2530, หน้า 69) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ควรพิจารณา กิจกรรม 3 ประเภท คือ

1. การปรับเพื่อนำไปสู่การสอน คือ การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแม่บทกับแผนการสอนในด้านจุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายเฉพาะเนื้อหา กิจกรรม และการวัดผลประเมินผล

2. การจัดเตรียมดำเนินการ คือ จัดประชุมครูเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องหลักสูตรและวางแผนการสอนร่วมกัน เช่น การจัดครูเข้าสอน การจัดทำตารางสอน โครงการสอน บันทึกการสอน ประเมินคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมการสอนให้ดีขึ้น เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

ในส่วนของหลักสูตรที่คณะผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นเป็นหลักสูตรที่จัดใช้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นจึงขอเสนอในส่วนของการบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กรมวิชาการ, หน้า 8-11) ควรจัดขึ้นตามความพร้อมของสถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยเน้นความหลากหลายทั้งรูปแบบและวิธีการ เน้นการปฏิบัติจริงเป็นหมู่คณะ สัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียน รวมทั้งมีการตรวจสอบการประเมินผลในสภาพจริง การบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงมีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ขึ้นเตรียมความพร้อม เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องเตรียมวางแผนและเตรียมความพร้อมเพื่อให้การจัดกิจกรรมทุกประเภทดำเนินการได้บรรลุเป้าหมาย สิ่งสำคัญที่โรงเรียน ควรจะต้องเตรียมความพร้อมได้แก่

1.1 การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าหมวด หัวหน้างาน ครูที่ปรึกษาและผู้เรียนที่ปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน

1.2 การเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแต่ละประเภทให้มีประสิทธิภาพ ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ผู้เรียนจะใช้สื่อการเรียนรู้ได้ ซึ่งจะต้องให้เหมาะสมกับลักษณะและประเภทของแต่ละกิจกรรม จำนวนกลุ่มผู้เรียน โดยจัดทำบัญชีการใช้หรือตารางควบคุมการใช้อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถใช้สถานศึกษาร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่ายหรือบางครั้งอาจต้องใช้แหล่งการเรียนรู้ภายนอกสถานศึกษาร่วมด้วย ซึ่งสถานศึกษาต้องมีแผนงานที่มีการติดต่อประสานไว้เป็นการล่วงหน้า

1.3 การจัดกลุ่มผู้เรียน การจัดกลุ่มผู้เรียนสามารถจัดได้หลายรูปแบบโดยพิจารณาตามความเหมาะสมของจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมดังนี้

1.3.1 จัดกลุ่มตามลำดับชั้น ได้แก่ กลุ่มชั้น ป.1 กลุ่มชั้น ป.2 ฯลฯ กลุ่มเด็กลักษณะนี้จะมีช่วงอายุใกล้เคียงกัน ความรู้ ความสามารถไม่แตกต่างกัน แล้วแบ่งกลุ่มย่อยๆ ตามความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

1.3.2 จัดกลุ่มตามกิจกรรม และแบ่งกลุ่มย่อยตามความรู้ ความสามารถของผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มระดับพื้นฐาน กลุ่มระดับกลาง และกลุ่มระดับสูง

1.3.3 จัดกลุ่มโดยให้มีเด็กทุกระดับชั้นอยู่ในกลุ่มเดียวกัน กิจกรรม ที่จัดลักษณะนี้จะฝึกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่างๆ เช่น การเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย การอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือกัน ฯลฯ การจัดกลุ่มสามารถยืดหยุ่น หมุนเวียนไปได้ตามเหมาะสมแล้วแต่กิจกรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นสำคัญ

1.3.4 การจัดเวลา การใช้เวลาในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สามารถจัดได้ในหลายลักษณะดังนี้

1) จัดกิจกรรมโดยใช้เวลาในหลักสูตร ตามที่กำหนดไว้ ในแต่ละสถานศึกษา เช่น กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด ฯลฯ

2) จัดกิจกรรมโดยใช้เวลาในช่วงเวลาเปิดเรียน โดยไม่ใช้เวลาในหลักสูตร เช่น ตอนเช้า ตอนพักเที่ยง และตอนเลิกเรียน เป็นต้น กิจกรรมที่จัด ได้แก่ กิจกรรมห้องสมุด กิจกรรมประชาธิปไตย ฯลฯ

3) จัดกิจกรรมโดยใช้เวลาตามช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยจัดเป็นโครงการระยะสั้น หรือโครงการต่อเนื่องตลอดปี เช่น โครงการเข้าค่ายคุณภาพจริยธรรม โครงการวันสำคัญ โครงการฝึกอาชีพ โครงการแข่งขันกีฬา โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ทั้งนี้ การใช้เวลาจัดกิจกรรม ควรให้สอดคล้องกลมกลืนไปกับกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตร และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. การปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ส่งผลให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์หลากหลาย และสร้างจิตสำนึกที่ดี จะต้องเป็นกิจกรรมที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือ สนองความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และความต้องการของแต่ละบุคคล จึงจะสามารถดึงศักยภาพ ความสามารถพิเศษ ที่แฝงอยู่ในตัวผู้เรียนออกมาให้ปรากฏเด่นชัด สร้างความภาคภูมิใจ มีจิตสำนึกที่ดี และมีคุณลักษณะนิสัย เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงมีหลักการดังนี้

2.1 เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมวางแผน หรือโครงการที่สัมพันธ์กับความสนใจ ความต้องการ ตามวัยของผู้เรียน และเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตจริง

2.2 เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติจริง ร่วมกันเป็นหมู่คณะโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม

2.3 เป็นกิจกรรมบูรณาการที่นำความรู้หรือวิชาการ ในห้องเรียนมาสู่การปฏิบัติที่คิดพบองค์ความรู้ใหม่ ทั้งในงานเชิงทักษะ งานศิลปะ งานอาชีพ และงานพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.4 เป็นกิจกรรมที่เสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด สถานศึกษา ชุมชน และต่อยอดภูมิปัญญาไทย

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้จริงในห้องเรียน และเป็นหน้าที่โดยตรงของบุคลากรทุกคนในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ตลอดจนถึงศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครองและคนในท้องถิ่นที่มีส่วนช่วยในการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร การจัดเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามการใช้หลักสูตรและการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งในการนำหลักสูตรไปใช้หน่วยงานหรือสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งผู้พัฒนาและผู้ใช้หลักสูตร ควรมี

การศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเกิดประโยชน์สูงสุด

1.9 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

1.9.1 ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาบุคคล โดยมีวิธีเฉพาะของตนเอง นักวิชาการได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้หลากหลายเช่น

เป็รื่อง กุมุท (2520) การฝึกอบรม คือ โปรแกรมการศึกษาที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อใช้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางการศึกษา อันจะเป็นทางที่จะช่วยให้เขาสามารถปรับตัวกับงานใหม่ได้ สำหรับผู้ที่เพิ่งจะเข้าทำงาน และส่วนผู้ที่ทำงานอยู่แล้ว การฝึกอบรมจะช่วยให้เขาเกิดความรู้ ทักษะ ทศนคติ อันเป็นเป้าหมายของการฝึกอบรมนั้น ตลอดจนช่วยให้บุคคลนั้นมีความสามารถเพิ่มพูนความสามารถขึ้น

สมพงษ์ เกษมสิน (2523) สรุปความหมายของการฝึกอบรมว่า การฝึกอบรมหมายถึง กรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ เพื่อให้คนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง สามารถปฏิบัติหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น

ฐีระ ประวาลพฤกษ์ (2537) กล่าวว่า การฝึกอบรม คือ กระบวนการหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิด หรือเพิ่มพูน ปรับปรุงความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะความชำนาญ (Skill) และเจตคติ (Attitude) อันจะมีผลไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติการให้ดียิ่งขึ้น

ประทีป อภิลิทธิ์ (2538) กล่าวว่า การฝึกอบรม คือ การทำให้คนเหมาะสมกับงาน ตำแหน่งหน้าที่ อาชีพ (To make people fit for the job)

สมคิด บางโม (2538) การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล โดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และทัศนคติ (Attitude) อันนำไปสู่การยกมาตรฐานการกระทำให้สูงขึ้น

สมชาติ กิจยรรยง และ อรรถวิทย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2539) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรม คือ กระบวนการในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะและแลกเปลี่ยนทัศนคติตามความมุ่งหวังที่กำหนดไว้ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

วิจิตร อวระกุล (2540, หน้า 50) การฝึกอบรม หมายถึง การพัฒนาหรือฝึกฝนอบรมให้บุคคล ให้เหมาะสมหรือเข้ากับงานหรือการทำงาน

ณัติเทพ พิทักษานูรัตน์ (2542, หน้า 2) การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการใช้เทคนิค วิธีการที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพการทำงานของบุคลากรที่จะปฏิบัติในองค์กรนั้นๆ ในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และนิสัยในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บรรลุเป้าหมาย โดยการนำไปใช้ในทันทีทันใด ให้เกิดผลสำเร็จตามที่วางไว้

จากความหมายดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานที่ดีขึ้นและก่อประโยชน์ต่อหน่วยงานนั้นๆมากที่สุด

1.9.2 จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมนั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่เฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละโครงการดั่งนักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้ (องอาจ พงษ์พิสุทธิบุปผา, 2541, หน้า 35 อ้างอิงใน Wexley & Latham, 1981.p. 4) กล่าวถึงไว้ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และแนวคิดใหม่ๆ
2. เพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญและประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสม
4. เพื่อเปลี่ยนเจตคติให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์การ
5. เพื่อจูงใจให้บุคลากรได้ปฏิบัติในหน้าที่ให้ดีขึ้น การจัดฝึกอบรมนั้นจำเป็นต้องมี

หลักการฝึกอบรมที่สามารถยึดเป็นแนวทางปฏิบัติได้

จากความมุ่งหมายของการฝึกอบรมพอสรุปได้ว่า เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ให้ดียิ่งขึ้นและสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีของบุคลากรในหน่วย

1.9.3 องค์ประกอบของหลักสูตรการฝึกอบรม

ณัติเทพ พิทักษานูรัตน์ (2542) องค์ประกอบ ของหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 4 ส่วนคือ

1. วัตถุประสงค์ (Objectives) จะต้องสอดคล้องกับความจำเป็นของการฝึกอบรม และเนื้อหาวิชาที่กำหนดขึ้น อันจะช่วยให้เกิดความสะดวกในการวัดผลและประเมินผล
2. เนื้อหาวิชา (Content) เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระ ให้แก่ผู้เข้ารับ

การฝึกอบรมที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้โดยพิจารณาถึงลำดับเนื้อหา ความยากง่าย ความจำเป็น หรือประโยชน์ที่จะได้รับ

3. เทคนิคและวิธีสอน (Method) เป็นกระบวนการจัดกิจกรรม หรือยุทธศาสตร์ของการฝึกอบรมในการกำหนดเทคนิค วิธีการ อุปกรณ์ที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงหลักของความสนใจ ความสามารถ วุฒิภาวะและเนื้อหาวิชา

4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นวิธีสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่า การนำหลักสูตรไปใช้ในการฝึกอบรม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และมีปัญหาอุปสรรคใด ๆ เพื่อจะได้นำไปสู่การแก้ไข

จากการศึกษาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมีสี่ส่วนที่สำคัญคือ วัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับความจำเป็นของการฝึกอบรม เนื้อหาเรียงตามความยากง่าย และประโยชน์ที่จะได้รับ เทคนิคและวิธีสอนเป็นกระบวนการจัดกิจกรรม ที่เตรียมเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดความรู้ การประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่

1.9.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม (Training Curriculum Development)

การฝึกอบรมจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ อาจสืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จึงมีผู้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมไว้ดังนี้

สุมิตร คุณากร (อ้างอิงใน ฌนติเทพ พิทักษานูรัตน์, 2542, หน้า 55) ได้ให้แนวทางหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาและเทคนิคการฝึกอบรม
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การปรับปรุงหลักสูตร
5. การประเมินผล

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม (John Wilen & Joseph C. Bondi 1984 : 3 อ้างอิงใน อภิชาติ เลนะนันท์, 2543, หน้า 43) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ดีต้องมีการกระทำรัดและชัดเจนใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายต้องระบุพฤติกรรม ที่พึงมีความเป็นไปได้สามารถวัดหรือประเมินผลได้ สอดคล้องกับปัญหาจุดประสงค์หลักหรือนโยบายของหน่วยงานที่ตอบสนองจุดประสงค์ของการฝึกอบรม ผู้ดำเนินการจะต้องเลือกวิเคราะห์ สภาพของสังคมในปัจจุบันพร้อม

ทั้งวิเคราะห์หลักสูตรเดิม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกับข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตร แล้วกำหนดจุดประสงค์วางแผนกำหนดโครงสร้าง เนื้อหาวิชา ทดลองใช้และประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข แล้วกำหนดจุดประสงค์ใหม่ (กาญจนา คุณารักษ์, 2540, หน้า 309) ในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต้องทำควบคู่ไปกับการฝึกอบรม วงจรหลักสูตรและวิธีพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ (สมคิด บางโม, 2527, หน้า 67 – 68 อ้างอิงใน ศิริมาศ พุทธิสนันท์, 2543, หน้า 33)

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs) เป็นการค้นหาปัญหาเกี่ยวกับทักษะและวิธีสอนของครูซึ่งสามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมควรสนใจและศึกษาวิเคราะห์อย่างจริงจังในการหาความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม (Curriculum Construction) ความจำเป็นในการฝึกอบรมครู เป็นตัวบ่งชี้ว่า หลักสูตรฝึกอบรม ควรมีจุดประสงค์อะไรบ้าง ควรกำหนดเป็นรายวิชาหรือรายกิจกรรม หลักสูตรควรกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมโดยยึดหลักว่าถ้ามีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ อาจใช้ระยะเวลาสั้นๆ ก็ได้ หากมีจุดประสงค์ให้เกิดความชำนาญ ในด้านการสอนหรือทักษะ อาจต้องใช้เวลามากขึ้นและการที่จะใช้วิธีบรรยายอย่างเดียว ย่อมเป็นไปได้และหากการอบรมนั้นมีจุดประสงค์ ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือพฤติกรรมของผู้เข้ารับการอบรมด้วยแล้ว จะต้องกำหนดระยะเวลาให้นานพอที่ผู้เข้ารับการอบรมจะสร้างเจตคติใหม่ได้

ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ (Implementation) คือ การนำหลักสูตรไปทดลองฝึกอบรมจะต้องมีการประเมินผลแต่ละหน่วยด้วยเพื่อให้ทราบว่า หลักสูตรที่กำหนดขึ้นมานั้นผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถที่นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาไปประยุกต์ใช้ในการสอนของตนเองได้มากน้อยเพียงใด

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามการประเมินผลการอบรมเมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลับไปปฏิบัติหน้าที่แล้วประมาณ 1 เดือน ควรจะมีการประเมินผลการปฏิบัติการสอนของครูเหล่านั้น โดยวิธีการสังเกตการณ์สอน การสัมภาษณ์ผู้เรียน การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) เพื่อให้เราทราบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้นำความรู้ จากการศึกษาที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด มีการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมการสอนไปในทางที่ดีหรือไม่ เพื่อนำผลที่ได้จากการติดตามนี้มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพอสรุปได้ว่ามีกระบวนการดังนี้ การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้เมื่อพบข้อผิดพลาดให้ทำการปรับปรุงแก้ไขและการประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อที่จะบอกได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมนั้นมีคุณภาพในการนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ดี

1.9.5 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม การประเมิน (Evaluation) หมายถึง กระบวนการพิจารณาวิจักษ์เพื่อให้ทราบว่า การกระทำกิจกรรมหรืองานต่างๆ ที่เราทำลงไปนั้น เกิดผลอย่างไร โดยการสังเกตเก็บข้อมูลเอามาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานจากนั้นจึงสรุปว่าดี ไม่ดี สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานมากน้อยเพียงใดควรปรับปรุงแก้ไขตรงไหนบ้าง

วิจิตร อวระกุล (2540, หน้า 240 – 242) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร ประเมินได้ใน 3 ระยะ

ระยะที่ 1 เป็นการประเมินหลักสูตรก่อนโครงการ ระยะนี้จะเป็นการประเมินหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ เมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จแล้วควรนำมาประเมินหรือตรวจสอบ ว่าดีหรือไม่ เพียงใดมีอะไรต้องแก้ไข หรือมีอะไรขาดตกบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเสียก่อน

ระยะที่ 2 เป็นการประเมินหลักสูตรในขณะดำเนินการตามหลักสูตรที่ทำขึ้นว่า ยังมีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข ได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้อง ผู้เข้ารับการอบรมหรือวิทยากร

ระยะที่ 3 เป็นการประเมินภายหลังเสร็จสิ้นโครงการแล้ว เป็นการประเมินตามปกติเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

หลักการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลของหลักสูตรว่าครอบคลุมเนื้อหา ประเด็นต่างๆ เพียงใดซึ่งปกติจะมีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

1. การวิเคราะห์ตัวหลักสูตรหลักเกณฑ์ปฏิบัติ แนวทางการประเมินหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรโดยดูที่ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา ที่จะนำไปสู่ การบรรลุความมุ่งหมายการจัดวิชา เนื้อหา การจัดประสบการณ์เรียนรู้ว่าถูกต้องหรือไม่ เพียงใด

2. การวิเคราะห์กระบวนการหรือวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ว่า นำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ การบริหารโครงการ อุปกรณ์ วิธีการ เจ้าหน้าที่ วิทยากรจะต้องนำมาวิเคราะห์ทั้งหมดเพื่อสรุปผลการประเมินอย่างครอบคลุมถูกต้อง

3. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องได้รับการทดลองหรือประเมินว่ามีความรู้ความสามารถหรือทัศนคติที่แท้จริงเพียงไร ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ อาจ

ทดสอบทางอ้อมจากการสังเกตการณ์ทำงานหรือสอบถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง ว่ามีความเห็น หรือความพอใจเพียงไร

4. แม้ว่าการประเมินหลักสูตรจะได้กระทำอย่างดีแล้วก็ตามในการประเมินไม่ควรละเลยที่จะวิเคราะห์ประสิทธิภาพและวิธีการประเมินผลหลักสูตรอาจมีข้อบกพร่อง อันเกิดจากการประเมินก็เป็นได้

สำหรับการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมในทางปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การฝึกอบรมไปจนถึงภายหลังสิ้นสุดการฝึกอบรมไปแล้ว การประเมินผลที่นิยมใช้กัน สมพงษ์ เกษมสิน (2511, หน้า 244 อ้างอิงใน กำธร ไพจิตร, 2542, หน้า 29) แบ่งไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. วัดผลก่อนและหลัง การวัดผลตอนแรก (Pre – test) เป็นการวัดผลก่อนเริ่มการอบรมกับการวัดผลตอนท้าย (Post – test) หลังเสร็จสิ้นการอบรมและนำผลมาเปรียบเทียบความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการอบรม

2. การจัดตั้งมาตรฐานในการปฏิบัติงานเพื่อประเมินว่าหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้ว มีทักษะในการทำงานสูงขึ้นหรือไม่

3. สังเกตการณ์ปฏิบัติงานที่กำหนดเป็นมาตรฐานวิธีนี้ จะกำหนดลักษณะของงานที่สังเกตเป็นมาตรฐานขึ้นแล้วให้คะแนนปฏิบัติหรืออาจสังเกตปริมาณผลผลิตก็ได้จากนั้นจึงนำผลที่สังเกตได้มาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้

4. การสังเกตปฏิบัติงานโดยรวมความแตกต่างจากวิธีที่ 3 ตรงที่งานที่สังเกตเป็นงานรวม ไม่ได้แยกออกมากำหนดไว้เพื่อการสังเกตอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ แต่ในส่วนตัววิธีการสังเกตจะดำเนินการแบบเดียวกับวิธีที่ 3

สรุป การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การพิจารณาคุณภาพของหลักสูตร โดยใช้ผลการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่จะประเมินนำมาพิจารณาร่วมกัน เช่น หลักสูตร นอกจากนั้นผลของการประเมินยังเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคของการฝึกอบรม

1.10 การประเมินตามสภาพจริง

1.10.1 ความหมายการประเมินตามสภาพจริง

เอกรินทร์ สีมหาศาล และสุปรารถนา ยุคตะนันท์ (2546, หน้า 12) ให้ความหมายการประเมินตามสภาพจริงว่า เป็นกระบวนการวัดผลและสังเกตผลอย่างเป็นระบบ เป็นวิธีการประเมินความสามารถด้านต่างๆของผู้เรียน โดยมุ่งประเมินจากผลงานที่ปฏิบัติจริงมากกว่าประเมินผลจาก

การทดสอบด้านข้อสอบแบบเลือกตอบ และเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริงต้องมีผลสัมพันธ์กับ พฤติกรรมและการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน (Real World)

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2545, หน้า 27) กล่าวถึงความหมาย การประเมินตามสภาพจริง หมายถึง การประเมินผลที่ผู้ประเมินพยายามจะสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติ (Performance) ของผู้ถูกประเมินโดยตรง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544, หน้า 126) กล่าวว่า การประเมินผู้เรียนทำตามกำหนด หรือให้เลือกทำตามความสนใจและความถนัด งาน/กิจกรรม ที่มอบหมายให้ทำมักมีลักษณะต่างกัน ตั้งแต่ ข้อสอบเขียนตอบและการปฏิบัติตามสถานการณ์ชีวิตจริง แม้จะไม่สามารถคาดคะเนสถานการณ์จริงที่ผู้เรียนจะนำผลการเรียนรู้ไปใช้ได้แน่ชัดก็ตาม แต่เราสามารถดำเนินการประเมินการปฏิบัติที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ของชีวิตจริงได้ ดังนั้น งาน/กิจกรรม ในการประเมินสภาพจริงจึงมีลักษณะต่อเนื่องตามระดับของสภาพจริงตั้งแต่ค่อยไปหามาก ยิ่งมีลักษณะสอดคล้องกับชีวิตจริงมาก การประเมินนั้นก็ยิ่งมีความเหมาะสมถูกต้องมาก

เดอ์คา (KerKa,1995 อ้างถึงใน สิริมา ภิญโญนนตพงษ์, 2545, หน้า 210) กล่าวถึง การประเมินตามสภาพจริง เป็นกระบวนการประเมินที่ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยให้นักเรียนมีทักษะการคิด การลงมือปฏิบัติ ให้นักเรียนรู้ผลการสะท้อนตนเองจากผู้อื่น อันนำไปสู่การให้ครูและผู้เรียนได้ปรับปรุงทำการสอนและการเรียนรู้อย่างเป็นปรนัย ในการตัดสินใจการเรียนรู้ที่นักเรียนเกิดกับครู เพื่อนสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน เป็นผู้ประเมินซึ่งการวัดและการประเมินด้วยวิธีนี้มีลักษณะหลายรูปแบบ สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนหลากหลาย ไม่มุ่งเน้นเฉพาะการประเมินตัวเด็กเท่านั้น

กรมวิชาการ (ม.ป.ป., หน้า 6 อ้างถึงใน สมนึก นนธิจันทร์, 2544 หน้า 73) กล่าวถึง ความหมายของการประเมินผลจากสภาพจริงว่า เป็นกระบวนการสังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่ผู้เรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึง ผลกระทบต่อผู้เรียน การประเมินผลจากสภาพจริงจะไม่เน้นเฉพาะทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมิน ทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของผู้เรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออก ที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้เป็นผู้ค้นพบ และผู้ผลิตความรู้ ผู้ปฏิบัติจริง รวมทั้งพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อสนองจุดประสงค์ของ หลักสูตรและความต้องการของสังคม

จากความหมายของนักการศึกษา สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริง หมายถึงกระบวนการวัดผล และสังเกตอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เรียนรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยประเมินความสามารถด้านต่างๆของผู้เรียน เน้นผลงานที่ปฏิบัติ ซึ่งการประเมินตามสภาพจริงมีลักษณะต่อเนื่องตามระดับของสภาพจริงตั้งแต่น้อยไปหามาก และมีลักษณะการวัดและประเมินผลหลายรูปแบบ สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

1.10.2 สิ่งที่ควรประเมินในการประเมินตามสภาพจริง

การประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic assessment) นั้น เป็นการประเมินในเรื่องต่อไปนี้

- 1) ผลการเรียนรู้ด้านวิชาการ คือ ความรู้ ความเข้าใจในสาระ
- 2) การใช้เหตุผล คือ การใช้กระบวนการแก้ปัญหา การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ การใช้กระบวนการสร้างความรู้
- 3) ทักษะและสมรรถนะ เช่น ทักษะการนำเสนอ ทักษะการเขียน ทักษะการทำงาน เป็นทีม ทักษะการวิจัย ทักษะการจัดระบบและวิเคราะห์ข้อมูล ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการทำงานด้วยความอดทนและฝ่าฟันอุปสรรค ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
- 4) เจตคติ เช่น การพัฒนาเจตคติต่อการเรียน การรักเรียน ความเป็นพลเมืองดี ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนเป็นนักอ่าน อุตสาหะ อดทน ทัศนคติที่ดี ความเป็นประชาธิปไตย
- 5) นิสัยการทำงาน เช่น การทำงานได้สำเร็จตรงตามเวลา ใช้เวลาอย่างมีค่า ความรับผิดชอบ ความอดทนเพื่อให้ได้งานมีคุณภาพ การทำงานอย่างต่อเนื่อง

1.10.3 กระบวนการประเมินตามสภาพจริง

สมนึก นนธิจันทร์ (2540, หน้า 76) ได้กล่าวถึงกระบวนการหรือขั้นตอนประเมินตามสภาพจริง ดังนี้

1. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนดผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ โดยวิเคราะห์จากหลักสูตรกลาง หลักสูตรท้องถิ่น คู่มือการเรียน ฯลฯ
2. ทำความชัดเจนกับลักษณะ/ ความหมายของผลสัมฤทธิ์เหล่านั้น
3. กำหนดแนวทางของงานที่จะต้องปฏิบัติ
4. งานที่ทุกคนต้องทำ
5. งานที่ทำตามความสนใจ
6. กำหนดรายละเอียดของงาน

7. กำหนดกรอบการประเมินผล (ทำแผนผังการประเมินผลที่แสดงความสัมพันธ์ของเนื้อหากับพฤติกรรมที่ต้องการประเมินผล)

8. กำหนดวิธีการประเมินผล

9. กำหนดตัวผู้ประเมิน (ควรมีใครบ้าง ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือใครอีกที่เหมาะสม)

10. กำหนดเกณฑ์การประเมิน

1.10.4 วิธีการประเมินตามสภาพจริง

รุจิรี ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม (2545, หน้า 64-65) ได้กล่าวถึงวิธีการประเมินตามสภาพจริง ดังนี้

1. การนำเสนอด้วยปากเปล่า
2. การได้วาที่
3. การแสดงนิทรรศการ
4. การรวบรวมผลงานเขียนของนักเรียน
5. แถบบันทึกภาพผลการปฏิบัติงาน
6. การสร้างและงานประดิษฐ์โครงหุ่น
7. การแก้ปัญหา
8. พฤติกรรมของผู้เรียน
9. การปฏิบัติงานกลุ่ม

1.10.5 เกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง

ในการประเมินตามสภาพจริงมีหลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณาประกอบด้วย เกณฑ์ระดับคุณภาพ และเกณฑ์การพิจารณาตัดสิน การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

เกณฑ์ระดับคุณภาพ และเกณฑ์การพิจารณาตัดสิน การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง เกณฑ์นี้จะเป็นระดับคะแนนและคำอธิบายระดับคะแนน ซึ่งเรียกว่า การให้คะแนนแบบ Rubrics ซึ่งหมายถึง กฎหรือกติกา (Rule) ที่ใช้เป็นแนวทางในการให้คะแนน (Scoring Guide) ที่ผู้ประเมินสามารถบอกหรืออธิบายคะแนนที่ให้ได้ หรือ เพื่อให้ง่ายขึ้น เราอาจใช้คำว่า Rubric แทนคำอธิบายตัวเลขคะแนนสำหรับการประเมินตามสภาพจริงก็ได้

สำหรับการกำหนด Rubrics เพื่อเป็นเกณฑ์การประเมิน ประกอบด้วย

1) รายการประเมิน หรือเกณฑ์การพิจารณา (Criteria) เป็นส่วนที่ระบุถึงรายการที่จะใช้พิจารณาชิ้นงานหนึ่ง ๆ เป็นองค์ประกอบที่วิเคราะห์จากชิ้นงานนั้น

2) คำอธิบายคุณภาพของรายการประเมินในแต่ละระดับคุณภาพ เช่น ดีมาก ดี พอใช้ ต้องปรับปรุง โดยใช้คำที่อธิบายระดับคุณภาพให้ชัดเจน กระชับที่สุด เป็นคำอธิบายที่จะสามารถบอกให้รู้ได้ว่าทำไมจึงดีมากหรือต้องปรับปรุง (อาจใช้ระดับตัวเลข เช่น 4, 3, 2, 1, 0)

การประเมินตามสภาพจริงโดยใช้ Rubrics มีแนวทางการให้คะแนนเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) เกณฑ์การให้คะแนนแบบภาพรวม (Holistic Rubrics) เป็นแนวทางการให้คะแนนโดยพิจารณาจากภาพรวมของชิ้นงานแล้วให้เป็นคะแนน หรืออาจจะจัดชิ้นงานให้เป็นระดับคุณภาพ เช่น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ (ดี พอใช้ ปรับปรุง) หรือ 4 ระดับ (ดีมาก ดี พอใช้ ปรับปรุง) หรืออาจใช้เป็นจำนวนตัวเลข 3, 2, 1 หรือ 4, 3, 2, 1 ก็ได้ ตามความเหมาะสม การให้คะแนนจะพิจารณาผลรวมหรือภาพรวมทั้งหมด หรืออาจกำหนดคะแนนและคำอธิบายความหมาย ของคะแนนแต่ละคะแนนอย่างละเอียด ซึ่งการเขียนคำอธิบายคะแนนจะนิยมใช้คำขยายช่วยเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างของคะแนน เช่น มาก-น้อย-ค่อนข้าง-เสมอ-บ่อย-บ้าง-บางครั้ง-ส่วนใหญ่-ส่วนน้อย-ทุกครั้ง-บางครั้ง ฯลฯ

2) เกณฑ์แบบแยกองค์ประกอบ (Analytic Rubrics) เป็นแนวทางการให้คะแนนผลงานที่กำหนดคุณลักษณะของรายการพิจารณาเป็นด้านๆ นิยมกำหนดไม่เกิน 4-6 ด้าน โดยในแต่ละด้านจะกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนโดยมีคำอธิบายคุณภาพของผลงานไว้เป็นระดับอย่างชัดเจน

ตาราง 2 แสดงตัวอย่างการประเมินความสามารถในการพูดนำเสนอข้อมูลโดยการประเมินตามสภาพจริงโดยใช้ Rubrics

คะแนน	ความหมายของคะแนน
4	พูดตรงประเด็น ลำดับเนื้อหามีความต่อเนื่อง แสดงแนวคิดชัดเจน ออกเสียงถูกต้องชัดเจน
3	มี 3 รายการจากระดับคุณภาพระดับ 4 คะแนน หรือมี 4 รายการ จากคุณภาพระดับ 4 คะแนน แต่คุณภาพบางรายการต้องปรับปรุง
2	มี 2 รายการจากระดับคุณภาพระดับ 4 คะแนน หรือมี 3 รายการ จากคุณภาพระดับ 4 คะแนน แต่คุณภาพบางรายการต้องปรับปรุงบ้าง หรือมี 4 รายการจากคุณภาพระดับ 4 คะแนน แต่คุณภาพหลายรายการต้องปรับปรุงอย่างมาก
1	มี 1 รายการจากระดับคุณภาพระดับ 4 คะแนน หรือมี 2 รายการ จากคุณภาพระดับ 4 คะแนน แต่คุณภาพบางรายการต้องปรับปรุงบ้าง หรือมี 3 รายการจากคุณภาพระดับ 4 คะแนน แต่คุณภาพหลายรายการต้องปรับปรุงอย่างมาก
0	มี 1 รายการจากระดับคุณภาพระดับ 4 คะแนน หรือมี 1-4 รายการ จากคุณภาพระดับ 4 คะแนน แต่คุณภาพบางรายการต้องปรับปรุงอย่างมาก

การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นการใช้เทคนิคประเมินผลที่ใช้วิธีการหลากหลาย มีความสอดคล้องเหมาะสม และครอบคลุมสิ่งที่ต้องการประเมิน เป็นการประเมินกระบวนการ หรือในขณะที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอน จนถึงได้ผลงานที่สำเร็จสมบูรณ์ ซึ่งการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงนี้จะต้องสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หรือจุดประสงค์การเรียนรู้โดยกำหนดเกณฑ์และภาระงาน เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถหรือแสดงผลงานการปฏิบัติ

1.11 การออกแบบผลิตภัณฑ์

1.11.1 ความหมายของผลิตภัณฑ์

สาคร คันธโชติ (2548, หน้า 6) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ค้นคว้า ออกแบบ ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีพ

สุดาพร กุณชุลบุตร (2549, หน้า133) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไว้ดังนี้ ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สินค้าและบริการที่กิจการนำเสนอขายต่อผู้บริโภคหรือ

ลูกค้า นับเป็นปัจจัยสำคัญที่มองเห็นได้ชัดเจนเป็นอันดับแรกๆของส่วนผสมทางการตลาด เพราะโดยส่วนใหญ่แล้วมีความเป็นรูปธรรม มองเห็นและจับต้องได้ เช่น กระเป๋า เสื้อผ้า เพอร์นิเจอร์ หรือการให้บริการทำผม หรือแม้กระทั่งการให้คำปรึกษา

สุวสา ชัยสุรัตน์ (ม.ป.ป., หน้า 133) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ผลិតภัณฑ์ หมายถึง อาจเป็นสิ่งที่ใดๆที่สามารถสนองความต้องการของตลาดซึ่งประกอบด้วยสิ่งที่มีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ เช่น บริการ บุคคล องค์การและความคิด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2543, หน้า 1) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งใดๆ ที่เสนอออกสู่ตลาดเพื่อการรู้จัก การเป็นเจ้าของ การใช้หรือการบริโภค และสามารถตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของตลาดได้

จากความหมายของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ผลิตภัณฑ์ คือ สิ่งของหรือบริการที่ผลิตเพื่อความจำเป็นและ ความต้องการของตลาด อาจเป็นสิ่งที่มีหรือไม่มีตัวตนก็ได้

1.11.2 ความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2526, หน้า 886) การออกแบบ คือ ลักษณะเคลื่อนจากอาการภายในมาสู่ภายนอก หรือจากที่ปิดบังให้เปิดเผย ให้ปรากฏเกิดขึ้น หรือแปลว่า แบบ ฉบับแผน ตัวอย่าง ตำรา รูป

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ (2527, หน้า 1) ได้กล่าวถึงการออกแบบว่า เป็นการใช้ความคิดในการสร้างสรรค์งานศิลปะด้วยการเลือก การจัดวัสดุและเครื่องมือเพื่อสร้างงานศิลปะที่มีรูปลักษณะให้เหมาะสมกับหน้าที่ในด้านความงามและอัตตะประโยชน์หรือสร้างสรรค์งานศิลปะบริสุทธิ์ที่มีความมุ่งหมายในด้านความงาม ความซาบซึ้ง ความสะเทือนใจเพื่อให้เกิดความนิยม

สาคร คันธโชติ (2528, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของการออกแบบไว้ว่า การปรับปรุงแบบ ผลงานหรือสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมแปลกใหม่เพิ่มขึ้น

อารี สุทธิพันธ์ (2524, หน้า 8) การออกแบบ คือ การรู้จักวางแผนเพื่อจะได้ลงมือกระทำตามที่ต้องการและรู้จักเลือกวัสดุ วิธีการ เพื่อทำตามที่ต้องการนั้น โดยให้สอดคล้องกับลักษณะรูปแบบและคุณลักษณะของวัสดุแต่ละชนิดตามความคิดสร้างสรรค์

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การออกแบบ คือ การวางแผนออกแบบปรับปรุงรูปแบบลักษณะของสิ่งของโดยอาศัยองค์ประกอบทางศิลปะ เพื่อเป็นการเพิ่มความงามสร้างสรรค์ และแปลกใหม่

1.11.3 หลักการออกแบบผลิตภัณฑ์

สาคร คันธโชติ (2528, หน้า 31) ได้กล่าวถึงหลักการของการออกแบบไว้ดังนี้

1. ความเป็นหน่วย ในการออกแบบผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงงานทั้งหมดให้อยู่ในหน่วยเดียวกัน เป็นกลุ่มเป็นก้อน หรือมีความสัมพันธ์กันทั้งหมดของงานนั้นๆ และพิจารณาส่วนย่อยไปตามลำดับในส่วนย่อยๆ ก็คงต้องถือหลักนี้เช่นกัน

2. ความสมดุล เป็นหลักทั่วไปของงานศิลปะที่จะดูความสมดุลของงานนั้นๆ มีหลักความสมดุลอยู่ 3 ประการ คือ

2.1 ความสมดุลในลักษณะเท่ากัน

2.2 ความสมดุลในลักษณะไม่เท่ากัน

2.3 จุดศูนย์ถ่วง

3. ความสัมพันธ์ทางศิลปะ เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณากันหลายขั้นตอน เพราะเป็นเรื่องของความรู้สึกที่สัมพันธ์กัน ได้แก่

3.1 การเน้นจุดสนใจ งานด้านศิลปะผู้ออกแบบจะต้องมีจุดเน้นให้เกิดสิ่งประทับใจแก่ผู้พบเห็น

3.2 จุดสำรวจ คล้ายกับจุดเน้น แต่มีความสำคัญรองลงไปตามลำดับส่วนนี้ช่วยในการลดหลั่นทางผลงานที่แสดง

3.3 จังหวะ โดยทั่วไปเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันย่อมมีจังหวะของ ระยะของ สี แสง เงา หรือช่วงจังหวะการตกแต่ง แสงไฟ ลวดลาย ที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นความรู้สึกของผู้พบเห็น หรือออกแบบจะต้องรู้สึกในความงามนั้น

3.4 ความต่าง คือการออกแบบไม่ให้ซ้ำซาก จำเจ ไม่เกิดความเบื่อหน่ายของผู้พบเห็นความกลมกลืน เป็นการพิจารณาในส่วนรวมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการใช้เส้น แสง-เงา รูปทรง ขนาด ผิว และสี

ธีระชัย สุขสด (2544, หน้า 47) กล่าวถึงหลักการที่ต้องคำนึงในการออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้ดังนี้

1. หน้าที่ใช้สอย คือต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคและผู้อุปโภค

2. ความปลอดภัย การออกแบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้อุปโภคบริโภค
3. ความแข็งแรง หมายถึง ความแข็งแรงของตัวผลิตภัณฑ์ ควรเลือกใช้โครงสร้าง ให้เหมาะสม ให้มีความแข็งแรงทนทาน นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยประกอบด้วย
4. ความสะดวกสบายในการใช้ คือต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน ขนาด และขนาดของผู้อุปโภคและบริโภค
5. ความสวยงามน่าใช้ คือต้องออกแบบให้ผลิตภัณฑ์มีรูปร่าง ขนาด สี สัน สี สันน่าใช้ชวนให้ซื้อ นอกจากนี้ควรยกระดับเกี่ยวกับรสนิยมในด้านรูปร่าง ขนาด สี สัน แก่ผู้อุปโภคบริโภคให้ดีขึ้น
6. ราคาพอสมควร นักออกแบบต้องรู้จักเลือกกำหนดการใช้วัสดุให้ถูกต้องรวมทั้งกรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์นั้นๆ เพื่อจะผลิตได้ง่ายและสะดวก ซึ่งส่งผลไปยังราคาผลิตภัณฑ์ หากเรารู้จักเลือกใช้วัสดุที่ดีแล้ว จะได้ผลิตภัณฑ์ที่มีราคาพอสมควรตามความต้องการตลาด
7. การซ่อมแซมง่าย ต้องทำการออกแบบให้สามารถที่จะแก้ไข และซ่อมแซมได้ง่าย ไม่ยุ่งยากเมื่อมีการชำรุดเสียหายเกิดขึ้น ค่าบำรุงรักษาและการสึกหรอต่ำ
8. วัสดุ นักออกแบบควรจะต้องเลือกใช้วัสดุให้ถูกต้องเหมาะสมกับงานว่าผลิตภัณฑ์นั้นควรใช้ยังสถานที่ใด
9. กรรมวิธีในการผลิต เมื่อทำการออกแบบผลิตภัณฑ์แล้ว สามารถผลิตได้สะดวกรวดเร็ว ประหยัดวัสดุ ค่าแรงและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เครื่องจักรและอุปกรณ์ที่มีอยู่ สามารถใช้ทำการผลิตได้หรือไม่ เป็นต้น
10. การขนส่ง นักออกแบบต้องคำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง การขนส่งสะดวกหรือไม่ การขนส่งทางบกทางน้ำหรือทางอากาศ ต้องทำการบรรจุหีบห่ออย่างไร เครื่องเรือนไม่เกิดการเสียหายชำรุด ขนาดรถตู้บรรทุกสินค้าเนื้อที่ที่ใช้ในการขนส่งมีขนาดกว้างยาวสูงเท่าไร เป็นต้น

จากหลักการออกแบบดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ มีหลักการออกแบบดังนี้

1. ความเป็นหน่วย
2. ความสมดุล
3. ความสัมพันธ์ทางศิลปะ
4. หน้าที่ใช้สอย สะดวกสบายในการใช้
5. ความแข็งแรงปลอดภัย
6. ราคาเหมาะสม
7. กรรมวิธีการผลิต
8. ประหยัดค่าขนส่ง

1.12 การจัดนิทรรศการ

1.12.1 ความหมายของนิทรรศการ

เบรื่อง กุมุท (2526, หน้า 7) นิทรรศการ เป็นวิธีการอันทรงประสิทธิภาพ ในการกระตุ้น ให้ผู้คนสนใจในวัตถุและแนวความคิด เป็นวิธีการที่มักเข้าถึงประชาชนได้ในเมื่อ วิธีการอื่น ๆ ไม่สามารถทำได้

พยุงศักดิ์ ประจุศิลป์ (2531, หน้า 1) นิทรรศการ หมายถึง เป็นลักษณะของ การทัศนศึกษาอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการให้การศึกษาทงตา ทางหู และทางเสีง

วาสนา ชาวหา (2533 , หน้า 79) นิทรรศการ หมายถึง การแสดงผลงาน ผลิตภัณฑหรือกิจกรรมเพื่อให้ผู้ชมได้รับความรู้ ความประทับใจจากการได้สัมผัสหลาย ๆ ด้าน โดยการเห็น การฟัง จับต้อง ูบคลำ เป็นต้น

วิฒนะ จุฑะวิภาต (2542, หน้า 1) นิทรรศการ หมายถึง การนำเอา ภาพถ่าย ภาพเขียน สถิติ แผนภูมิ หรือวัสดุกราฟิกอื่นๆ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง โสติดทัศนูปกรณ์ บางประเภท เช่น ภาพยนตร์ ภาพนิ่ง (slide) มาจัดแสดงพร้อมบรรยายประกอบ การอภิปราย และการสาธิต ในเรื่องต่างๆ น่าสนใจ หรือกำลังอยู่ในความสนใจ ของกลุ่มประชาชนที่เลือกมาเป็น เป้าหมาย

ประเสริฐ ศีลรัตน์ (2546 , หน้า 10) นิทรรศการ คือ นิทรรศการเป็นเครื่องมือ หรือสื่อกลางของบุคคลหรือหน่วยงาน สำหรับให้ความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ การศึกษา การส่งเสริมเสนอแนะ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ข่าวสารข้อมูลไปสู่มหาชนที่วิธีการอย่างอื่น ไม่สามารถทำได้

พฤติพงษ์ เล็กศิริรัตน์ (ม.ป.ป., หน้า 209) นิทรรศการ เป็นสื่อประเภทหนึ่ง que เข้าถึงผู้ชมได้ดี ที่สามารถให้ประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้ชมได้ใกล้เคียงกับประสบการณ์ตรง ทั้งนี้เพราะ นิทรรศการให้โอกาสในการเห็น และจับต้องสัมผัส หรือได้ยินเสียง ดังนั้นจึงทำให้ผู้ชมชื่นชม หรือตื่นเต้นในขณะชมนิทรรศการได้

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่านิทรรศการ หมายถึง การแสดงผลงานหรือกิจกรรม โดยใช้วัสดุอุปกรณ์มาประกอบ รวมทั้งมีการบรรยาย การสาธิต และการให้ผู้ชมมีส่วนร่วม อื่นๆ เพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของผู้ชม อันจะนำไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายที่วางไว้

1.12.2 ขนาดของนิทรรศการ

การจัดนิทรรศการจะมีความแตกต่างกันที่ขนาด ซึ่งบางงานมีขนาดใหญ่ บางงานมีขนาดเล็ก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการจัดแสดง มีผู้เชี่ยวชาญด้านนิทรรศการหลายท่าน ได้จัดระดับของ นิทรรศการตามขนาดและเรียกชื่อนิทรรศการแตกต่างกัน และเพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน จึงขอสรุปขนาดของนิทรรศการ ดังนี้

1. การจัดแสดงขนาดเล็ก (display) หมายถึง การนำเอาวัสดุ สิ่งของมาแสดงในพื้นที่จำกัด อาจจัดแสดงเพียงหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งหรือสองสามหัวข้อ ภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน การจัดแสดงขนาดเล็กดังกล่าวแบ่งเป็น 2 รูปแบบ

1.1 การจัดแสดงสินค้า (merchandising display) คือ การจัดแสดงสินค้าภายในตู้โชว์ (window display) และการแสดงตามมุมใดมุมหนึ่งของอาคาร (interior display)

1.2 การแสดงทางการศึกษา (education display) คือการแสดงในด้าน การให้ความรู้ โดยใช้วัสดุสามมิติ วัสดุกราฟิก (ลายเส้น) และการสาธิตต่าง ๆ

2. นิทรรศการ (exhibition) คือ การจัดแสดงที่มีหลาย ๆ จุดมุ่งหมายหรือหลาย ๆ เรื่อง มาจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ ภายใต้ชื่องานเดียวกัน หรือเป็นการนำ display หลาย ๆ display มาจัดแสดง ในพื้นที่เดียวกัน เช่น นิทรรศการทางวิชาการ นิทรรศการทางการเกษตร นิทรรศการทางศิลปะ ตลอดจนการแสดงสินค้าตกแต่งบ้าน และการแสดงสิ่งต่างๆ ในรูปแบบ พิพิธภัณฑสถาน เป็นต้น

3. งานออกจ้าน (fair) คือ การแสดงส่วนย่อย ๆ ที่มีหลากหลายวัตถุประสงค์ ในบริเวณเดียวกัน เช่น งานประกวด ตลาดนัด งานกาชาด หรืองานออกจ้าน โดยการรวมกลุ่มกันของพ่อค้า (trade fair) เป็นต้น

4. งานแสดงขนาดใหญ่ (exposition) คือ การแสดงวัตถุหรือสินค้าในระดับชาติ ระดับนานาชาติ หรือระดับโลก ที่รวบรวมงานแสดงลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมาตั้งแต่ งานแสดงขนาดย่อย งานแสดงนิทรรศการ งานออกร้าน ไว้ในงานหรือในพื้นที่เดียวกัน

การแบ่งนิทรรศการตามขนาดความเล็กใหญ่ หรือระดับของงานเพื่อ แสดงให้เห็นความแตกต่างของการจัดงานซึ่งมีองค์ประกอบในด้านของการเตรียมงาน การวางแผน การออกแบบ การดำเนินงาน รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดงานที่มีความแตกต่างกันตามขนาดหรือ ระดับการจัดงาน

1.12.3 ประเภทของนิทรรศการ

การแบ่งประเภทของนิทรรศการ สามารถทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับ ระยะเวลาในการจัดสถานที่จัดแสดง ผังทางเดินของผู้เข้าชม ตลอดจนเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของ การจัดแสดง

1. การแบ่งประเภทนิทรรศการตามกำหนดระยะเวลาในการจัดแสดง

1.1 นิทรรศการถาวร (permanent exhibition) คือ นิทรรศการที่ ใช้เวลาในการจัดแสดงแต่ละครั้งเป็นเวลานาน หรือตลอดไป มีการเตรียมงานที่ประณีตพิเศษ ลักษณะของวัตถุที่นำมาแสดงมีความมั่นคง ถาวร เรื่องราวหรือเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมา วิวัฒนาการของสิ่งต่างๆ จากอดีตสู่ปัจจุบัน ได้แก่ นิทรรศการที่พิพิธภัณฑ์การเกษตร เฉลิมพระเกียรติฯ พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ อาคารแสดงประวัติหน่วยงาน นิทรรศการประเภทนี้อาจมีการโยกย้ายบางส่วน หรือจัดแสดงเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในบางโอกาส

1.2 นิทรรศการชั่วคราว (temporary exhibition) คือ นิทรรศการที่ จัดอยู่ในที่ใดที่หนึ่งเป็นระยะเวลาสั้น ๆ อาจเป็นสัปดาห์ เป็นเดือนแต่ไม่ตลอดไป นิทรรศการ ชั่วคราวยังอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ตามจุดประสงค์ของการจัด คือ

- นิทรรศการชั่วคราวที่จัดแสดงเป็นเอกเทศ เป็นการกำหนดจัด ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อแสดงสิ่งใด ๆ โดยไม่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจัดนิทรรศการประเภทอื่น
- นิทรรศการชั่วคราวที่จัดแสดงเพื่อเสริมนิทรรศการถาวร เป็นการ จัดขึ้น เพื่อเสริมการแสดงผลที่มีอยู่เดิม โดยอาจใช้เป็นเครื่องเร้าความสนใจ เชิญชวนประชาสัมพันธ์ ให้คนเข้าชมสิ่งแปลกใหม่ในบริเวณที่จัดนิทรรศการถาวร ซึ่งแหล่งที่จัดนิทรรศการถาวรโดยทั่วไป

ไม่ว่าจะเป็นหอศิลป์ ศูนย์วัฒนธรรม และแม้แต่พิพิธภัณฑ์เอง ก็ยังจัดนิทรรศการแบบนี้ขึ้นบ่อย ๆ เพื่อแสดงวัตถุหรือสิ่งที่เพิ่งสะสมมาได้ใหม่ ๆ หรือในหัวข้อที่ประชาชนบางกลุ่มสนใจ หรือในสิ่งที่นิทรรศการถาวรไม่มี เป็นการอุดช่องว่างการแสดงของตนเอง หรือเป็นการเสริมการแสดงที่จัดอยู่เดิมเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหว

Dr. Grace Morley (1979 , อ้างถึงใน เปรื่อง กุมุท ,2526,หน้า 3-4) กล่าวว่า “นิทรรศการชั่วคราวช่วยสร้างความสนใจให้คนมาชมสิ่งแปลกใหม่ เป็นการเชิญชวนที่จะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่ง”ซึ่งแม้แต่ในพิพิธภัณฑ์ก็ยังคงจัดนิทรรศการชั่วคราวไว้ที่มุมใดมุมหนึ่งของนิทรรศการถาวร เพื่อต้องการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ หรือรณรงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นครั้งคราว

2. การแบ่งประเภทนิทรรศการตามสถานที่จัดแสดง

2.1 นิทรรศการในร่ม (indoor exhibition) หมายถึงนิทรรศการที่จัดขึ้นภายในอาคาร อาจใช้สถานที่ภายในห้องโถง ห้องประชุม เฉลียง บริเวณส่วนต่าง ๆ ของอาคาร หรืออาคารเพื่อจัดนิทรรศการโดยเฉพาะ การจัดนิทรรศการประเภทนี้ผู้จัดมีความสะดวกในการเตรียมงานได้ดีกว่าจัดภายนอกอาคาร เพราะไม่ต้องห่วงเรื่องกระแสลม ฝุ่น และสามารถดูแลในเรื่องความสะดวกได้ดีกว่านิทรรศการภายนอกอาคาร

2.2 นิทรรศการกลางแจ้ง (outdoor exhibition) หมายถึงนิทรรศการที่จัดขึ้นภายนอกอาคาร เป็นการจัดนิทรรศการขนาดใหญ่ มีผู้ร่วมจัดงานจำนวนมาก มีการแสดงหลากหลายประเภท และมีจุดประสงค์ให้ประชาชนจำนวนมากได้เข้าชม ผู้จัดต้องเตรียมเต็นท์ สิ่งปลูกสร้าง หรือโครงสร้างรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณในการลงทุนสูง

2.3 นิทรรศการหมุนเวียน (traveling exhibition) หรือนิทรรศการสัญจร หมายถึง นิทรรศการที่จัดทำเป็นชุดสำเร็จรูปถาวร สามารถเคลื่อนย้ายไปแสดงในที่ต่าง ๆ หมุนเวียนสลับกันไป หรืออาจแสดงในรูปของรถเผยแพร่เคลื่อนที่ (mobile units) ซึ่งจัดแสดงเพียงครั้งวันหรือหนึ่งวัน นิทรรศการประเภทนี้สามารถเข้าถึงบุคคลเป้าหมายได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในท้องถิ่นทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก

3. การแบ่งประเภทนิทรรศการ ตามลักษณะผังทางเดินของผู้ชม

3.1 แบบควบคุม (control typed) คือ การจัดแสดงนิทรรศการ โดยกำหนด ทาง เดินเข้าออกเป็นการบังคับให้ผู้ชมเดินตามทิศทางที่กำหนดไว้ อาจใช้ต้นไม้ บอร์ด สัญลักษณ์ ต่างๆ เช่น ลูกศรกำกับการเดิน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเข้าชมนิทรรศการ

3.2 แบบไม่ควบคุม (uncontrol typed) คือ การจัดแสดงนิทรรศการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมเลือกชมได้อย่างอิสระตามความสนใจ จะดูเรื่องใดก่อนหรือหลังก็ได้ หรือจะเข้าออกทางด้านใดก็ได้แล้วแต่ความสะดวก นิทรรศการประเภทนี้เรื่องราวหรือเนื้อหาส่วนใหญ่จะสมบูรณ์ครบถ้วนในแต่ละบอร์ด หรือแต่ละส่วน (section) จึงไม่จำเป็นต้องบังคับทางเดิน

1.13 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผ้าไหมแก้ว

ผ้าไหมแก้ว (Organza)

ลักษณะผ้าไหมแก้ว เป็นผ้าไหมที่ทอแบบบางพิเศษ มีลักษณะที่ออกแบบเรียบง่าย มีน้ำหนักเบาและค่อนข้างมีความแข็งแรงในตัว มีลักษณะคล้ายกับผ้าชีฟองแต่แข็งแรงกว่า ซึ่งความแข็งแรงของผ้าไหมแก้วนี้สร้างขึ้นโดยใช้ยางสังเคราะห์ โดยผ้าไหมแก้ว สามารถทำขึ้นจากเส้นใยผ้าทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นผ้าไหมแท้จากธรรมชาติ, ไนลอน, แพรเทียมหรือเส้นใยสังเคราะห์ จากความแข็งแรงของผ้าไหมแก้วนี้เอง จึงสามารถนำเอามาเป็นวัสดุที่ใช้ในงานประดิษฐ์ ตัดชุด ทำเป็นชุดราตรีของผู้หญิง ทำเป็นถุงของขวัญ ทำริบบิ้นผูกช่อดอกไม้ หรืออื่น ๆ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ตกแต่งเป็นคอเสื้อ หรือ ช่วงอก ช่วงแขนที่ต้องการความบาง เพื่อเพิ่มความสวยงาม

แหล่งผลิต โรงงานผลิตผ้าไหมแก้วมีอยู่ทั่วโลก ผู้ผลิตหลักอยู่ในประเทศจีน, อินเดีย, อิตาลี, ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา โดยผ้าไหมแก้วที่ผลิตจากประเทศจีนจะทำจากผ้าไหมธรรมชาติแท้ร้อยเปอร์เซ็นต์ ในขณะที่โรงงานผลิตผ้าไหมแก้วในประเทศอื่นๆ อาจใช้ทั้งเส้นใยสังเคราะห์ทั้งหมด หรือมีส่วนผสมของเส้นใยสังเคราะห์และผ้าไหมแท้ เพื่อเพิ่มความทนทานและลดต้นทุนการผลิต ผ้าไหมแก้วที่ผลิตในประเทศอิตาลีและประเทศฝรั่งเศส เป็นผ้าไหมที่มีความแข็งแรงและทนทานเนื่องจากมีส่วนผสมของไนลอนกับ ผ้าไหมธรรมชาติ ส่วนผ้าไหมแก้วที่ผลิตในประเทศอินเดีย และประเทศสหรัฐอเมริกานั้นใช้ส่วนผสมของไนลอน และสารโพลีเอสเตอร์ในการผลิตซึ่งใช้ต้นทุนต่ำ และมีความเนียนนุ่มในการสัมผัส

การใช้ประโยชน์ เนื่องจากเป็นผ้าที่มีน้ำหนักเบาแต่มีความแข็งแรงและทนทาน ประกอบกับความมีชีวิตชีวาของมัน ผ้าไหมแก้วจึงเป็นผ้าที่ดีสำหรับการนำไปใช้สำหรับงานแต่งงาน และสวมใส่สำหรับงานกลางคืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการออกแบบต้องการเพิ่มความโปร่ง ในการออกแบบภายในผ้าไหมแก้วเป็นผ้าที่นิยมสำหรับการทำผ้าม่าน รวมถึงทำเป็นผ้าซับในผ้าระบายเตียงนอน นอกจากนี้ยังสามารถใช้ทำเป็นหมวก หรือ ชุดแต่งงาน เพราะช่วยให้ผู้สวมใส่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ยังสามารถนำไปประกอบที่แขนเสื้อคลุม เพื่อเพิ่ม

ความหรุหรา เพราะผ้าไหมแก้วจะโปร่งแสงทำให้เห็นแสงเงาอย่างชัดเจนและจากความแข็งของ
ของผ้าไหมแก้วทำให้เหมาะสำหรับทำดอกไม้ผ้าอีกด้วย

การตัดเย็บ ขั้นแรกให้จุ่มผ้าไหมลงในน้ำร้อน เพื่อไล่สีที่หลงเหลือหรือสีที่ไม่สามารถ จับ
ติดในเนื้อผ้าไหมให้ออกไป นอกจากนี้แล้วยังทำให้มีความงามเป็นประกายดีขึ้น หลังจากนั้นรีดผ้า
ไหมทางด้านหลังด้วยไฟอ่อน ๆ โดยพ่นน้ำเพียงเล็กน้อยก่อนรีด พึงระลึกเสมอว่าให้พ่นชนิดน้ำบาง ๆ
เท่านั้น อย่าถึงกับให้เปียกเพราะ ถ้าเปียกเวลารีดแล้วอาจทำให้ผ้าเกิดเป็นจุดที่ไม่สวยงาม
หลังจากนั้นแล้วจึงจัดเส้นลายผ้าให้ตรง แล้วจึงทำการตัดและเย็บด้วยเข็มและด้าย
ที่เหมาะสมกับคุณภาพของผ้า

การรีด การรีดโดยทั่วไปหรือการรีดลบรอยย่นหลังจากตัดเย็บแล้วหรือหลังจากการสวม
ใส่อุณหภูมิที่เหมาะสมในการรีดผ้าไหมโดยทั่วไป ควรรักษาอุณหภูมิให้อยู่ในระหว่าง 120 - 140
องศาเซลเซียส และการรีด ควรมีผ้าฝ้ายหนา ๆ ทับบนผ้าไหม เพื่อป้องกันการสัมผัสผ้าไหมกับ
เตารีดโดยตรง ถ้าสัมผัสโดยตรงจะทำให้คุณสมบัติต่างๆ ของผ้าไหมสูญเสียไปได้

การซัก ซักแห้งนับว่าเหมาะสมที่สุด แต่ถ้าหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะซักแบบธรรมดาควรใช้สาร
ที่มีคุณภาพเป็นกลางในน้ำอุ่นให้ทั่ว อย่าให้ผ้าไหมกองหรือพับติดกัน หลังจากซักแล้วให้บิดเบา ๆ
นำไปผึ่งในที่ร่ม ห้ามผึ่งแดดโดยเด็ดขาด

การระมัดระวังและเก็บรักษา หลังจากสวมใส่ทุกครั้งให้ตรวจสอบสิ่งสกปรกที่ติดอยู่
อย่างระมัดระวัง ผึ่งให้เสื้อผ้าคงรูปเดิมในที่ ๆ มีการถ่ายเทอากาศที่ดีปราศจากฝุ่นละออง ถ้าเสียด
รูปร่างหรือมีรอยยับให้ใช้เตารีด รีดให้เรียบ การเตรียมการเก็บรักษา ก่อนเก็บเสื้อผ้าต้องอยู่ใน
สภาพเรียบไม่มีรอยยับแห้งและสะอาดอยู่เสมอ

สารป้องกันแมลง เช่น ลูกเหม็น ควรวางไว้โดยไม่ให้สัมผัสกับผ้าไหมโดยตรง อย่าเก็บในที่
มีความชื้นและต้องปราศจากแมลงหรือราที่จะทำอันตรายกับผ้าไหม ควรเก็บใส่ถุงที่มีอุณหภูมิต่ำ
และสะอาด อาจเก็บในถุงผ้าหรือถุงพลาสติกก็ได้ การตากหรือผึ่งควรผึ่งในที่ที่มีการถ่ายเทอากาศที่ดี
ความชื้นต่ำในระหว่างเวลา 10.00 - 14.00 น. เป็นระยะเวลาที่เหมาะสม อย่างไรก็ตามในฤดูฝน
ความชื้นสูงควรทำการป้องกันแมลง และเชื้อราต่าง ๆ ที่อาจทำอันตรายกับผ้าไหมได้ ในบ้านเรามี
ข้อจำกัดเพียงในฤดูฝนเท่านั้น ส่วนฤดูหนาวและฤดูร้อนเราสามารถผึ่งในที่ร่มได้ดี โดยไม่มีปัญหา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ มีดังนี้

2.1.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดังนี้

ช่อผกา จันชัน และคณะ (2551) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การประดิษฐ์ตะกร้าจากผ้าทอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การประดิษฐ์ตะกร้าจากผ้าทอ พบว่าการสร้างเอกสารหลักสูตรฝึกอบรม และเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมการประดิษฐ์ตะกร้าจากผ้าทอทำการประเมินโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด พบว่า คะแนนของนักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมเกิน 70 คะแนนขึ้นไปทุกคน และผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการประดิษฐ์ตะกร้าจากผ้าทอ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องการประดิษฐ์ตะกร้าจากผ้าทออยู่ในระดับมาก

จิตภา เสนาพิทักษ์ และคณะ (2551) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการประดิษฐ์ดอกกระเจียว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและศึกษาความเหมาะสมหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกกระเจียว 2) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกกระเจียว 3) เพื่อประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกกระเจียว กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ที่เรียนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (กิจกรรมชุมนุมงานประดิษฐ์) โรงเรียนโคกเจ็ยมรมย์ศิลปาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แบบประเมินทักษะการประดิษฐ์ดอกกระเจียว แบบประเมินหลักสูตรฝึกอบรมโดยการประยุกต์ใช้วิธีการเชิงระบบ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัย (Input) และด้านกระบวนการ (Process) การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าร้อยละ (Percentage) ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกกระเจียว โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.60 - 5.00$) การประเมินผลทักษะการปฏิบัติงานการประดิษฐ์ดอกกระเจียว ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 80 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกกระเจียว ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ทั้งด้านปัจจัย และด้านกระบวนการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) 4.75

ชฎาพร เตชะสาและคณะ (2550) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว พบว่า ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ทำให้ได้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้ เอกสารหลักสูตรได้แก่หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผล และเกณฑ์การผ่านหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้เข้ารับ การฝึกอบรม ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของการประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว วัตถุประสงค์และวัตถุประสงค์ในการประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว และขั้นตอนในการประดิษฐ์ ไม้กวาดลายดอกแก้ว ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินผลการปฏิบัติงานการประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 พบว่า คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกินเกณฑ์ที่กำหนดทุกคน ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม ทำการประเมินหลักสูตร โดยใช้แบบสอบถาม ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า ด้านปัจจัย เอกสารประกอบ การฝึกอบรม วิทยากร สถานที่ บรรยากาศ มีความเหมาะสมมากที่สุด สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลา วัตถุประสงค์ มีความเหมาะสมมาก ด้านกระบวนการ ทุกหัวข้อมีความเหมาะสมมากที่สุด ยกเว้นรูปแบบ การฝึกอบรมมีความเหมาะสมมาก และประเมินผลงานการปฏิบัติงานด้านการประยุกต์ใช้ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 พบว่า คะแนนของผู้เข้ารับ การฝึกอบรมผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกคน

ทวาย ชื่นไทย และคณะ (2550) ได้ทำการศึกษาค้นคว้า เรื่อง การพัฒนาหลักสูตร การออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ได้หวาย ชุมนุมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา 3 ขั้นตอนคือ

1) สร้างหลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ได้หวาย ชุมนุมงานประดิษฐ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ผังมโนทัศน์ โครงสร้างหลักสูตร แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมิน เกณฑ์การจบหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ได้หวาย ชุมนุมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 ได้แก่แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 หน่วย

9 แผน 18 ชั่วโมง แบบประเมินทักษะกระบวนการกลุ่ม แบบประเมินการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามของนักเรียน แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้หลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

2) การทดลองใช้หลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนวัดหัวสะแกตก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลางภาค ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 20 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ 9 หน่วย จำนวน 9 แผน แบบประเมินกระบวนการกลุ่ม แบบประเมินการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามของนักเรียน แบบประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย

3) การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้หลักสูตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มทดลองได้แก่ ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนวัดหัวสะแกตก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลางภาค ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการสอนโดยใช้หลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าผลการสร้างหลักสูตรออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงาม ชุมชนุมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 ได้องค์ประกอบ ดังนี้ คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ผังมโนทัศน์ โครงสร้างหลักสูตร แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมิน เกณฑ์การจบหลักสูตร มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่ระดับ 0.60 – 1.00 เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 9 หน่วย 9 แผน แบบประเมินทักษะกระบวนการกลุ่ม แบบประเมินการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยงามของนักเรียน แบบประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียน แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนโดยใช้หลักสูตรการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ที่ระดับ 0.80 – 1.00

ผลการทดลองใช้หลักสูตรออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวย ชุมชมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 โดยการใช้ประเมินกระบวนการกลุ่มของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 83.33 – 92.20 ผลการประเมินการออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวยของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 81.93 – 88.60 ผลการนำเสนอผลงานของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 81.33 – 88.00 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรออกแบบตกแต่งผลิตภัณฑ์ให้สวย ชุมชมงานประดิษฐ์ สำหรับช่วงชั้นที่ 3 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

ประเมิน พันธุ์สดและคณะ (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษานักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดเกินร้อยละ 70 และนักเรียนเกิดทักษะการปฏิบัติงานและคุณลักษณะในการทำงาน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนมีความพึงพอใจหลักสูตรสถานศึกษานักเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นทุกประเภทมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนขึ้นอยู่กว่าภูมิปัญญาประเภทใดที่น่าสนใจและมีลักษณะเด่นในแต่ละท้องถิ่นและมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้จัดการศึกษาในทุกระดับการศึกษา แต่ก็ยังประสบปัญหาด้านผู้บริหารและครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้านยังขาดประสบการณ์และทักษะในการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำหลักสูตร จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีปัญหามากมาย ดังนั้นเพื่อให้บุคลากรทุกฝ่าย ตระหนักและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการศึกษาและเพื่อแก้ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ส่วนราชการต้นสังกัดและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจึงควรจัดให้มีการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครูผู้สอน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การส่งเสริมและสนับสนุนด้านต่างๆ เพื่อให้สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเมื่อผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการของตนเองจะมีผล

ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีความเก่งในการทำงาน และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามเป้าหมายที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดและยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย

ดังนั้น สะอาดถิ่น (2545) ได้ทำการศึกษาอิสระ เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ เป็นการศึกษาในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการโรงเรียน ประธานนักเรียน กำนัน ประธานองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าคณะตำบล จากทุกตำบลในเขตพื้นที่อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ เครื่องมือในการวิจัยมีแบบสอบถามความต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ควรนำมาสอนในโรงเรียน ประถมศึกษา แบบประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบ หลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้คือ สำรวจความต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่น นำรายการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความต้องการในระดับปานกลาง มาก และมากที่สุด จากหมวดต่าง ๆ มาเป็นเนื้อหาในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ตัวหลักสูตร และคู่มือการใช้หลักสูตร มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความสามารถ ที่จะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นสาระการเรียนรู้ และเขียนคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตร สถานศึกษาได้ตรงตามสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และประเมินหลักสูตรท้องถิ่น โดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรฝึกอบรม หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและความสอดคล้องตามทฤษฎีหลักการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม สามารถนำไปใช้ดำเนินการฝึกอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ และสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาสำหรับใช้ในการอบรมได้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรนำมาสอนในโรงเรียนประถมศึกษานั้นเป็นรายการภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมวดพิธีกรรม หมวดประเพณีนิยม หมวดบุคคลสำคัญ หมวดสถานที่สำคัญ หมวดเครื่องจักสาน หมวดเครื่องถักทอ หมวดงานประดิษฐ์ หมวดการถนอมอาหาร หมวดขนม หมวดวิธีการ หมวดการเลี้ยงสัตว์ หมวดการปลูกพืชตามฤดูกาล หมวดอุปกรณ์สี่ขาเบ็ดตก หมวดอุปกรณ์เลี้ยงไหม หมวดอุปกรณ์กรอไหมและฝ้ายหมวดอุปกรณ์ทอผ้า

หมวดอุปกรณ์ทำนา หมวดการดูแลรักษาและยา หมวดการละเล่น หมวดศิลป์ และหมวดดนตรีพื้นบ้าน

นารีรัตน์ ทับทอง และคณะ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การตัดเย็บผ้าด้วยมือ โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ทดลองใช้หลักสูตรและเพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การตัดเย็บผ้าด้วยมือ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. สร้างหลักสูตรฝึกอบรม

- 1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อจัดสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
- 1.2 จัดทำโครงร่างหลักสูตรผ่านอาจารย์ที่ปรึกษานำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ

5 คน

- 1.3 ปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรให้สมบูรณ์
- 1.4 สร้างเอกสารประกอบหลักสูตร นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจ 5 คน
- 1.5 ปรับปรุงแก้ไขเอกสารประกอบหลักสูตรให้สมบูรณ์

2. ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม วิเคราะห์โดยคำร้อยละ

3. การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
2. ผลการทดลองการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผ่านเกณฑ์การประเมินผลงานอยู่ในระดับดีมากร้อยละ 75 ผลงานอยู่ในระดับดีร้อยละ 25

3. ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

บุปผา สันตวาและคณะ (2549) ได้ทำการวิจัย เรื่องหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการทำข้าวแต๋นธัญพืช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการทำข้าวแต๋นธัญพืช พบว่าการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.6 ถึง 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) อยู่ระหว่าง 3.60 ถึง 4.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) อยู่ระหว่าง 0.28 ถึง 0.89 ผลการวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์การประเมิน ร้อยละ 75.17 ผลการประเมินผลงาน

ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 91.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการประเมินมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ประชัน แสนใจและคณะ (2549) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ดอกเอื้องแซะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การประดิษฐ์ดอกเอื้องแซะ พบว่าการสร้างเอกสารหลักสูตรฝึกอบรม และเอกสารประกอบหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินผลงาน (1 ดอก) เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด พบว่าคะแนนของผู้เข้ารับการอบรมเกิน 80 คะแนนขึ้นไปทุกคน ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินผลงาน (1 ข้อ) เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด พบว่าคะแนนของผู้เข้ารับการอบรมอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ 80 คะแนนขึ้นไปทุกคน

ปริญญา บรรดาพิมพ์ และคณะ (2549) ได้ทำการวิจัย เรื่อง หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์กระเช้าดอกไม้จากเถาวัลย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรม การประดิษฐ์กระเช้าดอกไม้จากเถาวัลย์ พบว่า การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม เอกสารหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์การประเมินชิ้นงาน ร้อยละ 70 ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Killman , Letitia. (2001) ได้ทำการวิจัยเรื่อง หลักสูตรฝึกอบรม การผลิตสิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม การจัดการและการบริการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการผลิตสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม การจัดการและการบริการ พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เอกสารหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมาก ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และทักษะในการผลิตเครื่องนุ่งห่ม เริ่มตั้งแต่การออกแบบความคิดไปจนถึงผลผลิต การสรุปการผลิตของผลิตภัณฑ์ การบริหารเกี่ยวกับกระบวนการผลิตเครื่องนุ่งห่ม การประยุกต์เครื่องประดับและเสื้อผ้าเข้าด้วยกัน เทคนิคการตลาดและการนำเสนอสินค้าและการค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มสู่มาตรฐานอุตสาหกรรม (YLB) อยู่ในระดับดีมาก

Ofori – Attah และ Kwabena Dei (2006) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ในแอฟริกาตะวันตก พบว่า ชาวแอฟริกันต้องการที่จะพัฒนาหลักสูตรที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งสมัยก่อนจากประวัติศาสตร์การศึกษาหลักสูตรเน้นที่จะศึกษาวัฒนธรรมของชนชาติยุโรป ส่วนความสนใจในด้านวัฒนธรรมของชาวแอฟริกัน

ถูกกีดกันเป็นอย่างมาก ดังนั้นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจะไปสู่จุดเริ่มต้นในการศึกษาอารยธรรม และคงความเป็นเอกลักษณ์ของสังคมและท้องถิ่นตนเอง

Kurubacak (2006) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การออกแบบหลักสูตรสำหรับการผสมผสานการเรียนในการศึกษาระดับสูง ในประเด็นของการสร้างแผนกลยุทธ์ ผู้บริหารและผู้ติดต่อจัดการภายในชั้นเรียน พบว่า ในการออกแบบหลักสูตรนั้นจะต้องเริ่มต้นด้วยความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหาร ผู้เรียน ชุมชนท้องถิ่นของสถานศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิรูปในระดับท้องถิ่น ระดับรัฐและระดับชาติ ซึ่งการพัฒนาจะต้องอยู่บนรากฐานของการปฏิรูปที่เป็นการผสมผสานระหว่างหลายแนวความคิด ทฤษฎี เพื่อที่จะได้ขอบข่ายที่กว้างสามารถนำไปใช้จัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับชั้นเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า หลักสูตรที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง นักเรียนจะมีทักษะการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดีมากเป็นส่วนใหญ่ เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ด้วยตัวเองโดยการฝึกกระบวนการคิด และฝึกทักษะการปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง ทำให้คณะผู้ศึกษาค้นคว้ามีความสนใจ ที่จะพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง ผลิตภัณฑ์เพิ่มค่าผ้าไหมแก้ว ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะปฏิบัติโดยการทำงานเป็นทีม ฝึกความคิดสร้างสรรค์ สร้างความสามัคคี ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดี ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ค้นพบความสามารถความถนัดของตนเอง เห็นคุณค่าในการประกอบอาชีพ ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข